

ΕΣΤΙΑ

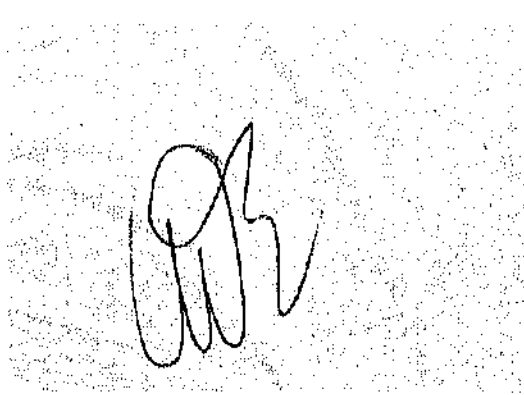
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΩΝ
ΑΥΣΩΝ ΑΡΙΘ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

1885

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 8 - ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΦΡ. 8

Handwritten signature
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπολιτική
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΑΘΗΝΗΣ

Γ. ΚΑΣΔΟΝΗΣ, ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Γραφείον της 'Εστίας: 'Επί της Ασωφόρου Πανεπιστημίου, 39

1885

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΘ'

Συνδρομή ετησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου, ἐκτός, ἔσως καὶ εἴνε ἔσονται. — Γραφεῖον ἀριθ. 151 τῆς πλατ. Πανεπιστημίου 80.

13 Ἰανουαρίου 1885

ΠΕΡΙ ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ φιλολογικῷ Συλλόγῳ Παρνασσῷ).
Συγγραφεὺς καὶ ἐκδότης Ἰ. Παναγιωτοπούλου.

Ἄς ὑποτεθῆ λοιπόν, κύριοι, ἑτι εὐρέθη τὸ χρῆμα, καὶ ἄς ἐξετασθῆ ὁ πρόσφορος τῆς χρήσεως αὐτοῦ τρόπος πρὸς ἰδρύσιν ἐθνικοῦ θεάτρου. Ἴνα τοῦτο κατορθωθῆ, ἵνα ἐκ τῶν προτέρων ἐξασφαλίσθωσιν ἐπαρκῶς οἱ ὅροι τῆς μονιμότητος καὶ ἀναπτύξεως καὶ προκοπῆς αὐτοῦ, τρία τινὰ νομίζω ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα:

- α'.) τὴν οἰκοδομὴν εἰδικῶν καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς ἑλληνικὸν θέατρον ὀρισθησομένου κτιρίου.
- β'.) τὴν μόρφωσιν καὶ εὐπρόσωπον συντήρησιν δραματικοῦ θιάσου.
- γ'.) τὴν συστηματικὴν καὶ ἀκόπῃμον κατάρτισιν δραματολογίου.

Περὶ ἐκάστου δὲ τούτων ἐπιτρέψατέ μοι, κύριοι, ν' ἀπασχολήσω ὑμᾶς ἐν ὀλίγοις.

Ὡς ὁ οἶκος καὶ ἡ ἐστία εἶνε ἀπαραίτητος βιωτικῆ ἀνάγκῃ πάσης καλῶς ἐχούσης οἰκογενείας, ὡς πᾶσα οἰαδῆποτε ἐπιχειρήσις ἔχει ἀνάγκην στέγης ἰδίας καὶ σκηνώματος ἀποκλειστικοῦ, ἀποτελοῦντος οὕτως εἰπεῖν τὸ ἄσυλον καὶ τὸ κέντρον τῆς ὑπὲρ αὐτῆς καταβαλλομένης ἐργασίας, οὕτω καὶ πᾶν θεατρικὸν ἴδρυμα ἔχει ἀνάγκην οἴκου ἰδίου. Ἡ ἀρχὴ αὕτη, γενικῶς καὶ ἀνεξαιρέτως σήμερον κρατοῦσα ἐν Εὐρώπῃ, εἶνε ἀνεπίδεκτος συζητήσεως. Θεάτρον ἄστεγον δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἐπὶ μακρόν· θεατρικὴ δ' ἐπιχειρήσις οἰαδῆποτε καὶ μάλιστα θέατρον ἐθνικόν, φιλοξενούμενον προσωρινῶς καὶ κατ' ἀνοχὴν εἰς οἶκον ξένον καὶ ἀναγκαζόμενον νὰ συζῆ μετ' ἄλλοφύλλων ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὀροφήν, ἀδύνατον εἶνε νὰ ἐκπληρώσῃ ἐπαρκῶς καὶ ἀνέτως τὸν προορισμὸν αὐτοῦ. Παρ' ἡμῖν δὲ ἰδίως ἡ ἐκ τῆς συμβιώσεως αὐτῆς βλάβη ἠθελεν εἶναι ἔτι μείζων καὶ κατὰ φῶρος, διότι σύνοικος τοῖ ἑλληνικοῦ θιάσου ὅα ἦτο, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὄμιλος μελοδραματικῶς ἁλλοδαπῶν, Ἴταλῶν ἢ Γάλλων, ὧν αἱ βιωτικαὶ ἔξεις καὶ συνήθειαι ἤμιστα βεβαίως θ' ἀπέβαινον εἰς ὄφελος καὶ οἰκοδομὴν τῶν Ἑλλήνων ἠθοποιῶν. Ἀμφιβάλλω πολὺ ἐν ἡ καλλιτεχνικῇ αὐτῶν μετριότητι ὅα ἐδίδασκέ τι ἀγαθὸν τοὺς ἡμετέρους· εἰμὶ δὲ τούναντίον βέβαιος ἑτι ἡ κοινωνικὴ των οὐδαμινότης πολὺ ὅα τοὺς ἐβλαπτε, καὶ ἑτι ἐπιζήμια μᾶλλον ἢ ὠφέλιμα ὅα

ἦντλον διδάγματα οἱ Ἕλληνες ἠθοποιοὶ ἐκ τῆς καθημερινῆς μετ' ἐκείνων συγχαρτίσεως. Δευτέρου βεβαίως λόγου ἄξιαι πρέπει οὐχ ἦττον νὰ μὴ κησμονηθῶσιν αἱ ἀναπόδραστοι ἐκ τῆς συμβιώσεως ἑριδῆς καὶ ἀντιζηλίας καὶ μικροφιλοτιμίας, ἡ ἐξ αὐτῶν ἄχαρις ἀμιλλα πρὸς προσέλευσιν θεατῶν, ἡ ἐκ παντός μέσου ζήτησις καὶ παρασκευὴ ψευδῶν θριάμβων καὶ χειροκροτημάτων, καὶ πάντα τὰ λοιπὰ εὐνόητα σκάνδαλα, ἅσα τικτονται αὐτομάτως οὕτως εἰπεῖν καὶ ἀνεπαισθητῶς ἐκ τῆς προσεγγίσεως δύο θεατρικῶν θιάσων, περιεχόντων κατ' ἀνάγκην καὶ κυρίας. Τὰ σκάνδαλα ταῦτα ἐλύουσι μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ κοινόν, καὶ αὐξάνουσι τὰς χρηματικὰς προσόδους τῶν παραστάσεων· βλάπτουσι ἡμῶς ἀναντιρρήτως καὶ πολλάκις ἀνεπανορθώτως τοὺς ἠθοποιούς, ζημιούσι τὴν τέχνην αὐτῶν καὶ παρεκτρέπουσι τῆς εὐθείας τὸ ἔργον των, ὅπερ, ὡς προέλεγον, δὲν εἶνε μόνον οὐδὲ πρέπει νὰ εἶνε ἔργον χρηματισμοῦ. Πρωτίστη ἐπομένως ἀνάγκη εἶνε ν' ἀφιερωθῆ εἰς τὸ συστηθσομένον ἑλληνικὸν θέατρον ἴδιος καὶ ἀποκλειστικὸς οἶκος, ἐπὶ τῆς σκηνῆς δ' αὐτοῦ νὰ μὴ πατήσῃ ποτὲ διαρκῶς θίασος ἄλλοφυλλος καὶ ξένος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὑπάρχον ἐν Ἀθήναις παμπάλαιον παράπηγμα, τὸ κατ' ἐπισημισμὸν καλούμενον θέατρον, καὶ ἐν ὑποτεθῆ ἑτι δυνατόν εἶνε ν' ἀποκτηθῆ ὀριστικῶς καὶ ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ ἑλληνικοῦ θεάτρου, οὐδένα ἀπολύτως τῶν ἀπαραιτήτων ὄρων ὑπάρξῃς θεάτρου πληροῖ, διότι καὶ ἐτοιμόδροπον εἶνε, καὶ ἀπόκεντρον καὶ ὑποτελές εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας τῶν θεωρείων, καὶ εἰς πᾶσαν βροχὴν καὶ πνοὴν ἀνέμου ἀναπεπταμένον, τὸ δὲ ἡμιτελές ἑτι νέον θέατρον ἔχει πάντῃ ἄλλον τὸν προορισμὸν οὐδὲ δύναται ἀνθρωπίνως ἢ κάλλιον εἰπεῖν ἑλληνικῶς νὰ ἐπιμοθῆ ἢ ἀποπεράτωσις αὐτοῦ, μόνη δὲ ἐξόδος, ἐξ αὐτῆς τῶν πραγμάτων τῆς καταστάσεως ἐνδεικνυομένη, εἶνε ἡ οἰκοδομὴ νέου θεάτρου.

Δὲν διατρέχω περὶ τὰς ἀρχιτεκτονικὰς λεπτομερείας τῆς οἰκοδομῆς, διότι οὐτὲ τῆς ἐμῆς ἀρμοδιότητος οὐτὲ τοῦ παρόντος εἶνε. Νομίζω ἡμῶς ἀναγκαῖον νὰ παρατηρήσω τοῦτο καὶ μόνον· ἑτι τὸ οἰκοδόμημα τοῦ νέου θεάτρου οὐτὲ ὑπερβολικῶς εὐρὺ οὐτὲ ἐπιδεικτικῶς πολυτελές πρέπει νὰ γείνη. Ἐπὶ πολλῶν δυστυχῶς πραγμάτων, καὶ κτιρίων ἰδίως, ἐφαρμόζεται παρ' ἡμῖν ἀπὸ πολ-

λοῦ ἤδη τὸ ἄλιθρον σύστημα τῆς πτωγαλαζόνος ἐπιδείξει. Ἀρχίζομεν πάντα μεγάλα, καὶ τ' ἀφίνομεν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἡμιτελῆ, διότι ἀπολείπουσιν ἡμᾶς τὰ μέσα τῆς ἀποπερτώσεως. Ἄς μὴ ἐφαρμοσθῇ τὸ σύστημα τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ νέου θεάτρου. Ἄλλως δὲ ἔπαιστον ἀξίωμα ἐπὶ πάσης θεατρικῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι, ὅτι προτιμότερον νὰ περισσεύωσι καθ' ἐσπέραν θεαταὶ παρὰ νὰ περισσεύωσι θέσεις. Ἄν ἐπομένως τὸ οἰκοδομηθὲν θεάτρον δύναται νὰ χωρήσῃ ὀκτακοσίους περίπου θεατάς, πάντας καθημένους, — καὶ τοῦτο εἶναι σπουδαιότατον διὰ δραματικῆς παραστάσεως, — οὐ μόνον εὐκαταῖον, ἀλλ' ὑπερβῆκοτον ἴσως πᾶσαν προσδοκίαν καὶ μέγα ἀληθῶς κατόρθωμα ἔδειξεν, ἂν αἱ θέσεις αὐταὶ πληροῦνται καθ' ἐσπέραν.

Ἄς υποθέσωμεν, κύριοι, ὅτι κατορθώθη τέλος ἡ ἔδρασις τοῦ οἴκου, καὶ ὅτι πρόκειται περὶ τῆς οἰκίσεως αὐτοῦ. Τίνας θέλουσι τὸν κατοικήσει; Ἡ ἐρώτησις αὕτη φέρει εἰς ἐξέτασιν τοῦ δευτέρου ἐκ τῶν προτεθέντων τριῶν ζητημάτων, τοῦ περὶ τῆς μορφώσεως ἐπαρκούς θεατρικοῦ θιάσου.

Ὅτι οἱ πλείστοι δυστυχῶς τῶν ἀποτελούντων σήμερον τοὺς διαφόρους ἑλληνικοὺς θιάσους ἠθοποιῶν εἰσὶ κατώτεροι λόγου, δυσκόλως, ὡς προέλεγον, δύναται τις ν' ἀμφοισθῆσῃ. Ὅτι ὅμως ὑπάρχουσι μεταξύ αὐτῶν καὶ τινες, ἄνδρες ἰδίως, δυνάμενοι νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὑγιᾶς πυρῆν τοῦ μέλλοντος, μορφούμενοι, ἢ κάλλιον εἰπεῖν ἀναμορφούμενοι διὰ προσφόρον διδασκαλίας, δυσκόλως ἐπίσης δύναται ν' ἀρνηθῇ ὁ μὴ ἐκ γενικῆς προκαταλήψεως βᾶλλον λίθον κατὰ πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν Ἑλλήνων ἠθοποιῶν. Πλὴν τοῦτο εἶναι πάντη δευτερεύουσα τοῦ ζητήματος ὄψις, οὐδὲ δύναται τις νὰ θεμελιώσῃ ἀσφαλῶς ἐπὶ τοιαύτης βάσεως τὴν μόρφωσιν καὶ τὸν καταρτισμὸν τοῦ μέλλοντος δραματικοῦ θιάσου τοῦ νέου θεάτρου. Διότι, τίς οἶδεν! — ἴσως οἱ κύριοι οὗτοι δὲν θαλήσωσι πλέον νὰ καταβῶσιν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς κλίμακος, εἰς ἣν πεποιθήσιν ἔχουσιν ὅτι ἀνέβησαν, εἰς τὰς κατωτέρας τῆς μαθητείας βαθμίδας; ἴσως αἱ παλαιαὶ αὐτῶν ἐξέσεις ἀποδειχθῶσι τοσοῦτον βαθέως ἐρριζωμέναι, ὥστε καὶ τῆς μαθητείας ἢ κλίμαξ νὰ μὴ ἔχῃ πλέον ἱκανὴν πρὸς κατάβασιν αὐτῶν βαθμίδας. Διὰ τοῦτο κυριώτατον μέλημα, ἔμα τῆ οἰκοδομῆ τοῦ θεάτρου, ἴσως δὲ καὶ πρὸ τοῦ πέραςτος αὐτῆς, πρέπει νὰ καταστῇ ὁ ἐξ ὑπαρχῆς καταρτισμὸς θιάσου νέου, ἐκ προσώπων νέων. Ὁ θιάσος οὗτος θέλει ἐννοεῖται, περιλάθει κατ' ἀρχὰς δοκίμους μόνον, διότι, ὅσον εὐκόλον εἶναι νὰ γνωσθῶσιν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὰ ἐξωτερικὰ προσόντα καλοῦ ἠθοποιοῦ, τουτέστιν ἡ εὐμελῆς αὐτοῦ ἀναβολή, ἡ εὐάρεστος μορφή του, τὸ μὴ χυδαῖον τοῦ ἴθους καὶ τῶν τρόπων αὐτοῦ, ἡ δραματικὴ ποιότης τῆς φωνῆς τ' υ, ἡ ἀμιγῆς πάσης διαλεκτικῆς κλαγγῆς προ-

φορὰ του, καὶ ἄλλα δευτερεύοντα, τοσοῦτον ὁμοίως δύσκολον εἶναι νὰ διακριθῇ ἐκ προχείρου ἐξέτασεως, ἂν ὁ διάθεσις ἔχῃ νὰ υποδοθῇ τοῦ ἠθοποιοῦ τὸν κόρον ἐπλάσθη εὐφύως ἐπὶ τούτῳ. Καὶ πῶς; θέλουσιν ἴσως ἐρωτήσῃ πολλοὶ ἐξ ὑμῶν. Πρέπει λοιπὸν καὶ ὁ ἠθοποιὸς νὰ γεννηθῇ, ὡς ὁ ποιητῆς, ὡς ὁ ζωγράφος, ὡς ὁ καλλιτέχνης; Βεβαίως, κύριοι, διότι καὶ ὁ ἠθοποιὸς εἶναι καλλιτέχνης, καὶ ἀπαραίτητον ἀνάγκην ἔχει, ὡς αὐτός, τοῦ ἐμφύτου ἐκείνου πυρός, τοῦ ἐγγενούς ἐκείνου ταλάντου, ὅπερ ἀδύνατον εἶναι ν' ἀποκτηθῇ διὰ μελέτης καὶ διδασκαλίας.

Ἔργον τοῦ ἠθοποιοῦ δὲν εἶναι μόνον, ὡς κοινῶς παρ' ἡμῖν ὑπολαμβάνουσι οἱ τὸ ἐπιτήδευμα τοῦτο ἐκλέγοντες, ν' ἀποστηθίζῃ, καλῶς ἢ κακῶς, τὸ μέρος του καὶ ν' ἀπαγγέλλῃ αὐτὸ ἀπὸ σκηνῆς μετὰ τινος, πολλῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, ἐμφάσεως, διαστέλλων μὲν ἀγρίως τὰ βλέμματα καὶ βροντοφωνῶν καὶ χειρονομῶν ὡς μῦθος ἀνεμοκίνητος, ἂν τὸ μέρος του εἶναι τραγικόν, — πολλάκις δὲ καὶ ἂν δὲν εἶναι — μορφοῦσιν δὲ τοῖναντίον καὶ κλασαυχενίζων ὡς κωμικῆς, ἂν πρόκειται κωμωδία. Ἡ ἀποστολή αὐτοῦ καὶ τὸ ἔργον του εἶναι πολὺ ὑψηλότερα. Ὁ ἠθοποιὸς εἶναι τὸ ὄργανον, δι' οὗ λαμβάνει σάρκα καὶ ψυχὴν τὸ δραματικόν τοῦ ποιητοῦ δημιουργήμα, εἶναι ἡ ἐρμηνεύς τῆς μυθίας ἐμπνεύσεως τοῦ δραματοποιῦ, εἶναι ὁ ἀπαραίτητος οὕτως εἰπεῖν συνεργάτης του, ἡ κεκλημένος νὰ ἐμφυσῆσῃ ζωὴν καὶ πνεῦμα εἰς τὰ δραματικὰ πρόσωπα, ἅτινα ἡ δημιουργὸς ἐκείνου φαντασία ἐκάλεσεν ἐπὶ τὴν σκηνὴν εἴτε ἀπὸ τοῦ βᾶθους τῆς φαντασίας αὐτοῦ, εἴτε ἀπὸ τοῦ πραγματικοῦ κόσμου, παρόντος ἢ παρελθόντος. Ἰνα τοῦτο κατορθώσῃ ὁ ἠθοποιός, πρέπει ἐν πρώτοις μὲν καὶ πρὸ πάντων νὰ λησμονήσῃ ἑαυτόν, τὰς ἐξέσεις του, τὴν φωνὴν του, τὰς χειρονομίας του, τὸ ἦθος του, τὴν ἀτομικότητά του, μετὰ τοῦτο δὲ, νὰ υποδοθῇ ἐντελῶς τὸν νέον ἄνθρωπον, ὃν ἐκλήθη νὰ παραστήσῃ ἀπὸ σκηνῆς, νὰ ἐνσαρκωθῇ τὰς ιδέας αὐτοῦ καὶ τὰ πάθη, τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰς συνηθείας αὐτοῦ, τὴν φωνὴν του, τὸ βῆμα του, τοὺς τρόπους του, καὶ αὐτόν, εἰ δυνατόν, τὸν βῆμα καὶ τὸν περὶ αὐτοῦ. Ὅπως λησμονήσῃ ἐντελῶς ὁ θεατῆς ὅτι βλέπει ἐπὶ σκηνῆς τὸν κύριον Γεώργιον ἢ τὸν κύριον Δημήτριον, καὶ ὑπολάβῃ ἐν στιγμῇ ἐξάλλου καὶ ἀνεξηγήτου φαντασιώσεως, — ἐκείνης ἀκριβῶς ἣτις ἀποτελεῖ τὸ δραματικὸν γόητρον — ὅτι ἔχει ἐνώπιόν του ὁλόσωμον τὸν Μάκβεθ τοῦ Shakespeare ἢ τὸν φιλάργυρον τοῦ Molière, ἔχει ἀνάγκην ὁ ἠθοποιὸς πολλῆς δημιουργοῦ φαντασίας, μεγάλης ἀκριβετικῆς ψυχικῆς δυνάμεως, ἐκτάκτου δῶρου παρατηρήσεως, καὶ μιμητικῆς ἱκανότητος ἐξόχου. Τὰς ἀρετὰς ταύτας, ἂς δὲν ἐδαψίλευσε δυστυχῶς ἡ φύσις εἰς πάντας τοὺς θνητούς, πρέπει ἀπαραίτητως νὰ ἔχῃ ἐμφύτως ὁ ὑποκριτής,

ἵνα κληθῇ ἀληθῆς καλλιτέχνης. Ἄν δὲν τὰς ἔχῃ, εἰς μάτην κοπιᾷ. Ἀλλὰ καὶ ἂν τὰς ἔχῃ, πάλιν δὲν ἔρκει. Ὁ ἠθοποιὸς πρέπει νὰ εκπαιδευθῇ. Πρέπει ἐν πρώτοις νὰ μάθῃ ν' ἀναγινώσκῃ, οὐχὶ ὅπως ἀναγινώσκουσι τὰ παιδία τὸν Ῥοβινσὼν τῶν τῶν, ἀλλ' ὅπως πρέπει ν' ἀναγινώσκεται ἐν ποιήματι, εἰς λόγος ῥητορικῶς, μὴ δέησις πρὸς τὸν Θεόν, εἰς ἀπλούς μῦθος τοῦ Αἰσώπου, Ἰαῦτα δὲν ἀναγινώσκονται πάντα ὁμοίως, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μυστήριον τῆς δραματικῆς ἀναγνώσεως. Ἐτόλμησα πρὸ ἐτῶν πολλῶν, διατελῶν μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ σχετικῶς ἀκμάζοντος τότε ἑλληνικοῦ θεάτρου, νὰ παρατηρήσω εἰς ἕνα τῶν ἠθοποιῶν, ὅτι δὲν ἤξευρε ν' ἀναγινώσκῃ. — «Αὐτὸ δὲ μὲς ἔλειπε, μοι παρήρησεν ὁ ταλαίπωρος, βαθύτατα προσδληθείς, διότι δὲν εἶχεν ἐννοήσῃ τί ἔλεγον, αὐτὸ δὲ μὲς ἔλειπε, ν' ἀρχίσωμεν πάλι τὸ ἄλφα βῆτα.» Ὁ ἠθοποιὸς ἐκείνος μοι ἔλεγε τότε ὅτι καὶ σήμερον εἶτι φρονούσι πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ Ἕλληνες ἠθοποιοί. Ἀνάγνωσις! καὶ τί αὐτῆς εὐκολώτερον; Ἄρκει ν' ἀκούονται καθαρὰ αἱ συλλαβαί, νὰ προφέρωνται διακεκριμέναι αἱ λέξεις, νὰ σημαίνωνται τὸ πολὺ πολὺ αἱ τελεαὶ στιγμαὶ καὶ τὰ τέλη τῶν φράσεων, καὶ... φθάνει ἴσως καὶ περισσεύει.

Καὶ ὅμως, κύριοι, ἡ προσήκουσα ἀνάγνωσις οἰοῦδηποτε κειμένου εἶναι δυσχερέστατον καὶ δυσσχελώτατον ἐγχείρημα, τοσοῦτον δὲ δυσχερέστερον, ὅσην βαθύτερα καὶ ποικιλώτερα εἶναι τὰ μυστήρια τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς. Ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ ψιθύρου τῆς ἐσπρινῆς προσευχῆς μέχρι τῆς βροντώδους φωνῆς τῆς ἀγανακτήσεως καὶ τῆς ὀξείας κραυγῆς τοῦ τρόμου, ἡ φωνὴ ἡμῶν, οὐ μόνον διατρέχει κατ' ἔντασιν καὶ ποσὸν ὀλοκλήρους κλίμακος, ἀναλόγως περὶ τὰς μουσικὰς διαπασῶν, ἀλλὰ καὶ ποικιλιεταί, κατὰ ποῖον καὶ χροῶμα, οὕτως εἰπεῖν, μέχρι λεπτοτάτων καὶ σχεδὸν ἀδιακρίτων φθορῶν. Ἡ φωνὴ δὲ αὕτη, ἣτις οὐ μόνον ψάλλουσα ἀλλὰ καὶ λαλοῦσα ἀπλῶς εἶναι ἀληθῆς μουσικὸν ὄργανον, δὲν ἐδάθη ἡμῖν ὑπὸ τῆς φύσεως τελεία, ἀκριβῆς, ὁμοία καὶ ἡσκημένη ἀσκούμεν μὲν αὐτὴν ἀνδρούμενοι, ἀτελῶς καὶ ἀνεπιγνώστως, ἐννοεῖται, ἡμεῖς οἱ μὴ ἠθοποιοί, ὀφείλουσιν ὅμως ν' ἀσκήσωσιν αὐτὴν κατὰ τέχνην οἱ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο κεκλημένοι, ἂν θέλωσι νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν ἱκανὴν εἰς ἔκφρασιν πάντος αἰσθημάτος, ἂν θέλωσι νὰ μεταδώσωσι τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην αὐτῶν συγκίνησιν εἰς τοὺς ἀκροατὰς τῶν, ἂν θέλωσιν αὐτοὶ πρώτοι νὰ συγκινηθῶσι. Ναι, κύριοι, ἂν θέλωσιν αὐτοὶ πρώτοι νὰ συγκινηθῶσι. Τοῦτο φαίνεται, ἴσως, παράδοξον εἰς πολλοὺς ἐξ ὑμῶν, καὶ ὅμως εἶναι ἀληθέστατον. Δύναται τις, ἀναγινώσκων ποιήματα νὰ ἦναι ἀληθῶς καὶ ἐνδομύχως συγκινημένος; δὲν θέλει ἐν τούτοις κατορθώσῃ νὰ μεταδώσῃ τὴν συγκίνησιν αὐτοῦ εἰς τὸν ἀκροα-

τὴν, ὅσον ἐπὶ τούτῳ καὶ ἂν καταβάλλῃ ἀγῶνα, ἂν ἡ φωνὴ αὐτοῦ δὲν πάλλεται ἐκ τῆς ἐνδομύχου ἐκείνης συγκινήσεως; τὴν ἀπαλιν δὲ, ἂν ἡ φωνὴ αὐτοῦ δονῆται συμφορῶς πρὸς τὴν ἐννοίαν τῶν ἀπαγγελλομένων, θέλει ἀναποδράστως συγκινήσῃ αὐτὸν πρῶτον καὶ τοὺς ἀκροατὰς του κατόπι, ἔστω καὶ ἂν οὐδέμια ἐνδομύχως συγκινησὶ εἶχε πρῶτον ταραξῆ τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἔλεγον ἡ διακεκριμένη Παλλὰς ἠθοποιὸς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἡ Talma, ὅτι τὰ δάκρυα ἔτινα ἔχουν ἐκ σκηνῆς ὡς Ἀνδραμάχη ἦσαν ἀποτέλεσμα τῆς φωνῆς τῆς, ἡ δὲ Παγγὴλ ἐβεβαίου πολλάκις, ὅτι τότε μάλιστα ἐγούσε τὸς ἀκροατὰς αὐτῆς ὁσάντις ἡ ἴδια αὐτῆς φωνὴ ἐγούσε τὰ ὄψα τῆς.

Πλὴν δὲ τῶν μυστηρίων τούτων τῆς φωνῆς, πόσα εἶτι ἄλλα ἔχει νὰ μυσθῇ ὁ ἠθοποιός, πρὶν ἢ κατορθώσῃ ν' ἀναγινώσκῃ ὁρθῶς καὶ ἀπταιστῶς! Ἡ προφορὰ τῶν γραμμάτων, ἡ χρόσις τῶν συλλαβῶν — οὐχὶ κατὰ τὰς γραμματικὰς ἀλλὰ τὰς δραματικὰς ἀπαιτήσεις —, ἡ στίξις τῶν φράσεων, τὸ ἐπίκαιρον τῆς ἀκροατικῆς, καὶ ἰδίως, τὸ δυσχερέστατον πάντων, — ὁ τρόπος καθ' ὃν πρέπει νὰ καταλήγῃ ἐκάστοτε ἡ φράσις, ταῦτα πάντα οὔτε εὐκαλὰ εἶναι, οὔτε ἐκ τοῦ προχείρου μανθάνονται, οὔτε αὐτοσχεδιάζονται, ὡς φαίνονται δυστυχῶς ὑπολαμβάνοντα τὰ μέλη τῶν ἑλληνικῶν θιάσων.

Καὶ ταῦτα μὲν δι' ὀλίγων, προχείρων πάντως καὶ ἀτελῶν περὶ τῆς ἀναγνώσεως. Ἀλλ' ἐκτὸς αὐτῆς πολλὰ εἶτι ἄλλα ὀφείλει νὰ διδαχθῇ, καὶ νὰ μάθῃ ὁ ἠθοποιός. Ἡ χειρονομία, ἡ στάσις καὶ κίνησις τοῦ σώματος, τὸ βᾶδισμα, ἡ ἐνδυμασία, καὶ τοῦ προσώπου ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη διαμόρφωσις, τὸ προσωπεῖον τουτέστι τοῦ ἠθοποιοῦ, ἀπαιτοῦσι μελέτην μακράν, διδασκαλίαν νοήμονα καὶ ἀσκήσιν ἐνδελεχῆ.

Πῶς θὰ διδαχθῶσι ταῦτα πάντα τὰ μέλη τοῦ θιάσου, ἐν ὑποθέτομεν καλούμενον νὰ ἐγκαινίσῃ τὸ νέον ἡμῶν θεάτρον;

Ἐλέγη ἄλλοτε καὶ ὑπεστηρίχθη ὡς ἀκόπιμον, νομίζω δὲ μάλιστα ὅτι καὶ κατορθώθη ἐν μέρει, χάρις εἰς γενναϊόδωρον ἰδιωτικὴν χορηγίαν, ν' ἀποσταλῶσιν εἰς τὴν Ἑσπερίαν νέοι τινες, ἱκανῶς μορφωμένοι, ὅπως παιδευθῶσιν ἐκεῖ τὴν μιμητικὴν. Ἄγνωσ ἂν ἡ γενομένη ἀπόπειρα θέλει καρποφορήσῃ, τὸ εὐχομαι, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐλπίζω. Δὲν τὸ ἐλπίζω δὲ διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: α') διότι δυσχερέστατον, ἂν μὴ ἀδύνατον, ὡς προέλεγον, μοι φαίνεται, νὰ διαγνωσθῇ ἐκ προαιμιῶν, καὶ χωρὶς τῆς ἀπὸ σκηνῆς δοκιμασίας, ἂν οἱ ἀποστελλόμενοι ἔχουσιν οὐ μόνον φυσικὴν διάθεσιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸ ἔργον τοῦ ἠθοποιοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμφυτον καὶ ἀπαραίτητον ἐπὶ τούτῳ τάλαντον — β') διότι πιθανώτερον εἶναι οἱ ἀποστελλόμενοι οὕτως ἀνεξέταστοι καὶ ἀδοκίμα-

στοι ν' ασχοληθῶσιν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ περὶ πᾶν ἄλλο ἔργον μᾶλλον ἢ περὶ τὴν ἠθοποιίαν, καὶ νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς πατρίδος πᾶν ἄλλο ἢ ἠθοποιίαν, ἀφοῦ οὐδὲν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των συνίδεον αὐτοὺς μετὰ τοῦ θεάτρου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο πολλάκις μέχρι τοῦδε ἐπανελήφθη παρ' ἡμῶν, ἐπὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἀποστολῶν, ὃ δὲ φόβος μου οὗτος δὲν εἶνε, νομίζω, πάντῃ ἀδικαιολόγητος. Οὐδὲν ἀπίθανον ἢ ἀποστελλόμενος ἵνα σπουδάσῃ τὴν μιμητικὴν, νὰ ἐπιστρέψῃ, ἂν ἐπιστρέψῃ, μετὰ τινα ἔτη, ἄξιων, ἂν μὴ τι ἄλλο, ἀλλὰ τοῦλάχιστον νὰ κατὰ λάβῃ ἔδραν συγκριτικῆς φιλολογίας ἐν τῇ πανεπιστημίῃ.

Διὰ τοῦτο καὶ ἄλλοτε, ἐν ἐπανειλημμέναις ἐπιτροπαῖς, ἀντετάχθη πάσῃ δυνάμει εἰς τὴν διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου μόρφωσιν Ἑλλήνων ὑποκριτῶν, καὶ σήμερον ἔτι φρονῶ ἀδιστακτικῶς, ὅτι οἱ πρῶτοι τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου ἠθοποιοὶ πρέπει ἀναγκαίως νὰ προπαιδευθῶσιν ἐν Ἀθήναις, ποδηγετούμενοι μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ ἀνδρῶν σχετικῶς εἰδημόνων, ὅποιοι δὲν λείπουσι, νομίζω, ἐν Ἀθήναις, διδασκόμενοι δὲ τελειότερον κατόπιν ὑπὸ εἰδικοῦ διδασκάλου, μετακληθησομένου ἐξ Ἑυρώπης, εὐθὺς ὡς τὰ μέσα τοῦ θεάτρου τὸ ἐπιτρέψωσιν. Ἐννοεῖται, καὶ ταῦτα ἀναφέρω ἀπλῶς ὡς αὐθυπακούμενα, ὅτι οἱ νεαροὶ θιασῶται πρέπει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ διδασκῶσιν ἕξ ἕνα τινὰ γλῶσσαν, τὴν γαλλικὴν κατὰ προτίμησιν, ἵνα δύνανται βραδύτερον νὰ συνεννοῶνται μετὰ τοῦ ζήνου διδασκάλου των ὅτι πρέπει νὰ μάθωσι μουσικὴν καὶ χορὸν, ἵνα μορφώσωσι τὴν φωνὴν αὐτῶν καὶ τὰς σωματικὰς των κινήσεις, καὶ ὅτι οἱ διακριτοί τινες ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τῆς σκηνῆς πρέπει ν' ἀποσταλῶσιν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὰς πρωτεύουσας τῆς Ἑσπερίας πόλεις, ἵνα διδασκῶσιν ἐξ ὄψεως τῶν μεγάλων ἠθοποιῶν ὅσα δὲν ἔμαθον οὐτε ἦτο δυνατόν νὰ μάθωσιν ἐν Ἀθήναις.

Δὲν ἰσχυρίζομαι βεβαίως, κύριοι, ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ ἀποκτήσωμεν εὐθὺς ἀμέσως καὶ διὰ μᾶς, ὡς διὰ θαύματος, ἠθοποιούς μεγάλους, δυναμένους νὰ ὑποκρίνωσιν τὸν Ἀμλετ ὡς ὑπεκρίνετο αὐτὸν ὁ Davrient καὶ ὁ Dessoir, καὶ ὡς ὑποκρίνεται αὐτὸν ὁ Salvini: εἰμὶ ὅμως ἀδιστακτικῶς πεπεισμένος, ὅτι ὁ ἀποκτήσωμεν καὶ ἠθοποιούς, οἵτινες δὲν θὰ τολμῶσιν νὰ τὸν ὑποκρίνωσιν, καὶ τοῦτο θὰ ἦνε, νομίζω, οὐχὶ εὐκαταφρόνητον κέρδος.

Μοὶ ὑπολείπεται ἔτι, κύριοι, καίτοι φοβοῦμαι μὴ ἐξήντησα ἤδη τὴν ὑμετέραν ὑπομονήν, νὰ προσέσω ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς μορφώσεως καὶ τοῦ καταρτισμοῦ δραματολόγου.

Ὅτι ἡ ἰδρυσις μονίμου ἑθνικοῦ θεάτρου ἐν Ἀθήναις καὶ ἡ τακτικὴ ἀπὸ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ διδασχὴ δραματικῶν ἔργων, θέλουσιν ἀναπτύξῃ βαθμηδὸν καὶ προαγάγῃ τὴν νηπιάζουσαν ἔτι

δραματικὴν ἡμῶν φιλολογίαν, οὐδεμία βεβαίως ἀμφισβηλία: τοῦτο δὲ ἰδίως ἔσται τὸ μέγιστον καὶ κάλλιστον ἀποτέλεσμα τοῦ ἑθνικοῦ αὐτοῦ ἐπιχειρήματος. Μέχρις οὐ ὅμως καρποφορήσῃ ἢ ἐπὶ τὴν ἑθνικὴν φιλολογίαν εὐάρεστος αὐτῇ ἐπίδρασις τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς, μέχρις οὐ τὸ θεᾶτρον γεννήσῃ ἔργα πρωτότυπα, ἀνάγκην ἔχει νὰ ζήσῃ καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ τραφῇ. Διπλῆ δὲ πρέπει καὶ δύναται νὰ γείνη, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἐργασία πρὸς παρασκευὴν τῆς πρώτης καὶ προχείρου τροφῆς τοῦ νεαροῦ θεάτρου. Πρῶτον μὲν νὰ περισυναχθῶσι, διὰ προσφόρου καὶ αὐστηρᾶς ἐκλογῆς, τὰ ὅπωςδ' ἴσως ἄξια λόγου καὶ σκηνικῆς διδασχῆς ἐκδοθέντα ἤδη δραματικὰ ἔργα, πρωτότυπα ἢ μεταπεφρασμένα, παλαιότερα καὶ νεώτερα, καὶ νὰ ἀρμολογῶσιν μὲν πρὸς τὰς σημερινὰς ἀπαιτήσεις τῆς γλώσσης ὅσα ταχὺν ἐξ αὐτῶν ἤθελον εἶναι ἀπρηχαιωμένα, νὰ διασκευασθῶσι δὲ δι' εὐλαβοῦς διορθώσεως ὅσα ἤθελον κριθῆ μὴ δύναμενα ἄλλως νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς σκηνικῆς παραστάσεως. Αἱ ἐλαφροὶ αὐταὶ διασκευαὶ καὶ διορθώσεις εἶνε συνηθέσταται σήμερον εἰς πάντα τὰ δραματικὰ θεᾶτρα τῆς Ἑσπερίας, οὐδὲν πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀσέβεια πρὸς τὴν μνήμην τῶν ποιητῶν. Δεύτερον δέ, — καὶ τοῦτο εἶνε τὸ ἀναγκαϊότερον, — πρέπει νὰ ἐκλεχθῶσι καὶ προταθῶσιν εἰς μεταφρασιν ζῆνα δραματικὰ προΐοντα, κλασσικὰ ἢ νεώτερα, χρήσιμα καὶ πρόσφορα εἰς τὸ ἀρτιγενὲς ἑλληνικὸν θεᾶτρον καὶ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ἐκλεχθῆσομενα ὑπὸ ἀρμοδίων προσώπων, ἅπαντα καὶ θέλουσι κρίνει τὰς ἑλληνικὰς αὐτῶν μεταφράσεις. Περιττόν, ἐννοεῖται, εἶνε καὶ νὰ παρατηρηθῇ καὶ πόσον σπουδαία πρέπει νὰ καταβληθῇ προσοχὴ περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν δραμάτων καὶ τὴν γλῶσσαν τῆς μεταφράσεως. Ἰκανῶς μέχρι τοῦδε ἐγέλασε τὸ κοινόν, βλέπον διακωμωδοῦμενα ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς πάντα σχεδὸν τὰ μεγάλα δραματικὰ πρόσωπα τῆς ξένης φιλολογίας. Ἄς μὴ φορτισθῇ καὶ ἡ βράχης τῶν νέων ἠθοποιῶν διὰ τοιούτων κολοσσικῶν ὄγκων, ὑφ' οὓς πολλάκις, καὶ πρὸς θυμηθῆσαν μόνον τῶν θεατῶν, κατεσυντρίβησαν ἠθοποιοὶ μεγάλοι καὶ ὀνομαστοί. Οὐ μόνον περιττόν καὶ ἄσκοπον εἶνε, ἀλλὰ καὶ ἀσεβὲς πρὸς τὴν δόξαν τῶν μεγάλων ποιητῶν, νὰ μεταποιῶμεν εἰς κωμωδίας τὰ ἔργα των. Ἀρκετὰ δ' ἐπίσης διασκεδάσαν ἕως σήμερον οἱ ἀκροαταὶ τῶν ἑλληνικῶν παραστάσεων, ἀκούοντες τὰς ὑπηρετίας ὁμιλοῦσας ὡς βιβλία — κατὰ τὴν κοινὴν φράσιν — καὶ τῶν ἠθοποιῶν τὴν οὐχὶ λίαν εὐκίνητον γλῶσσαν περιπλεκομένην εἰς τὸν ἀδιεξέτητον λαβύρινθον φράσεων συνθηματικῶν. Καιρὸς εἶνε γλῶσσαι τῆς σκηνῆς νὰ γείνη ἡ ἀληθής, ἡ φυσικὴ ἢ ὁμιλουμένη ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἵνα καὶ οἱ ὑποκρίται δύνανται νὰ τὴν ὁμιλῶσιν ἀπροσκόπτως καὶ οἱ ἀκροαταὶ

νὰ τὴν ἀκούωσι χωρὶς δυσφορίας ἢ μειδιάματος.

Περαιῶν, κύριοι, τὴν πρόχειρον ταύτην καὶ ἀτελεῆ πάντως μελέτην περὶ τοῦ τρόπου καὶ ὅν νομίζω ἐφικτὴν τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἑθνικῆς ἡμῶν σκηνῆς, ἀπέχω παντὸς λόγου περὶ ἄλλων τινῶν δευτερευόντων ζητημάτων, ὅποια εἶνε τὸ τῆς διοικήσεως τοῦ θεάτρου, τὸ τῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ μέλλοντος τῶν ἠθοποιῶν, τὸ τῆς ἀμειψῆς τῶν συγγραφέων καὶ μεταφραστῶν, τὸ τῆς νομικῆς περιφρουρήσεως τῆς διανοητικῆς αὐτῶν ἰδιοκτησίας καὶ εἴ τι ἄλλο ἐπουσιωδέστερον. Περὶ τούτων εὐκαιρὸν ἀφορμὴν σκέψεως καὶ ἐνεργείας θέλει παράσχει ἡ ἰδρυσις τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ θιάσου αὐτοῦ ὁ καταρτισμὸς. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἄς εὐχρηθῶμεν, ὅσοι δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν ἄλλο τι περισσότερον, νὰ ἐπιστῇ μὲν ταχέως ἡ ὥρα ἐκείνη, νὰ συναντηθῶμεν δὲ καὶ πάλιν ἐσπέραν τινὰ, ὅσον τὸ δυνατόν προσεχῆ, κατὰ τὴν πρώτην παράστασιν τοῦ νέου ἑλληνικοῦ θεάτρου, καὶ νὰ εὐφημήσωμεν, οὐχὶ ἐξ ἀνοχῆς ἢ παρακλήσεως, ἀλλ' αὐθορμήτως καὶ ἐξ ἐνδομύχου ὑπαγορευσεως, τὸν νεαρὸν αὐτοῦ θιάσον.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΑΛΚΟΣ.

Ο ΠΥΡΠΟΛΗΤΗΣ

— Ἐδῶ εἶνε, ἐφθάσαμεν, μοὶ εἶπεν ὁ φίλος μου σταματήσας.

Καὶ εἰσῆλθον εἰς ἐν καπηλεῖον τῆς Πλάκας, παρὰ τὸν στρατώνα τῆς χειροφυλακῆς, εἰς ἐν τῶν πενιχρῶν καὶ χαμηλῶν ἐκείνων καπηλειῶν ἅμα καὶ μαγειρείων, ἐν οἷς παρὰ τὸ βαρέλιον τοῦ ρητινίτου ἐκτίθενται καὶ δύο τρεῖς καπνημέναι χύτραι ὁσμὴν λίπους ἢ ταγγυῦ ἐλαίου ἀποπέουσαι.

— Φώναζε τὸ γέρο, Γιάννη, εἶπεν ὁ φίλος μου πρὸς τὸν γενειοφόρον κάπηλον.

Οὗτος δὲ εἰσῆλθε διὰ μικρᾶς θύρας εἰς τὴν συγκοινωνοῦσαν οἰκίαν, καὶ ἤκουσα φωνὴν ἤχηρὰν ἀποκρινομένην: « Ἐρχομαι! » μετ' ὀλίγον δὲ ἐπὶ τῆς φλιζῆς τῆς θύρας ἐνεφανίσθη, εὐδυτηνὴς καὶ μὲ σταθερὸν βῆμα, γέρον μετρίου ἀναστήματος, μεσοπόλιον ἔχων τὸ γένειον καὶ ὕγρους τοὺς ὀφθαλμούς, μέλανα σκοῦπον φορῶν διὰ γαλαζίου μανδηλίου περιεδεμένον, γελᾶν ἀνοικτὸν ἐμπρὸς καὶ σταυρωτὸν καὶ πλατὺ κυανοῦν νησιωτικὸν βρακίον.

Ἀφοῦ ἐχαίρεισε στηριχθῆς τὴν παλάμην ἐπὶ τοῦ στήθους του καὶ ὑπακλίνας, ἤλθε καὶ ἐκάθησε πλησίον μας.

Τὸν παρατήρουν μὲ συγκίνησιν· μοὶ ἐφαίνετο ὡς νὰ ἤρχετο ἐκ τοῦ βάθους τοῦ παρελθόντος, ὡς ταξειδιώτης ἐξ ἀπωτάτης καὶ θαυμασίας χύ-

ρας ἐπιστρέψας, κομίσας ἐκείθεν πληγὰς καὶ συγκινήσεις, καὶ παραδόσεις μεγαλείου καὶ ἠρωϊσμοῦ.

— Παπποῦ, τῇ λέγει ὁ φίλος μου πρὸ πολλοῦ γνωρίζων αὐτόν, ὁ νέος αὐτὸς ἐδῶ ἤλθε νὰ σὲ ἰδῇ, ν' ἀκούσῃ ἀπὸ τὸ στόμα σου διὰ τὰ μπουρλότα.

Μετέβην νὰ τὸν ἀκούσω διηγούμενον, πῶς ἐπυρπόλησε τὸν τουρκικὸν στόλον εἰς τὴν Μεθώνην· ἀλλ' ὁ γέρον πικρῶς ἀπογοητευμένος δὲν ἐπαίθετο τίποτε συνήθως νὰ εἴπῃ. Ἄλλ' ἅμα ἤρχιζε τὴν περὶ πυρπολικῶν ἀφήγησιν, ἢ φαντασία του ἐθερμαινετο, ὁ γέρον ἀνετριχιάζεν ὡς πολεμικὸς ἵππος, ὁσφραϊνόμενος πυρίτιδα, οἱ ἀναμνήσεις ἠνωρθοῦντο ζῶσαι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ διηγείτο τὴν ἱστορίαν του λησμονῶν ἐν τῷ πολεμοχαρῆ του ἐνθουσιασμῷ ὅτι τοῦ δράματος ἐκείνου δὲν ἦτο θεατὴς ἀλλ' ἦρως.

Ἐστράφη λοιπὸν πρὸς ἐμέ:

— Πὰ τὰ μπουρλότα, παιδί μου, θέλεις νὰ σοῦ πῶ; Τὰ μπουρλότα ἦτανε καράβια πέντε ὡς δέκα χιλιάδων κοιλῶν, ἔκαναν λούκια ἀπὸ μπαρούτι καὶ εἰς τὴν ἀκρὴν ἔβαζαν βώλους ἀπὸ μπαρούτι ζυμωμένο· τ' ἀνάβαν μὲ κᾶτι κλαδιὰ σὰν αὐτὰ τοῦ ἀνάβουν τοὺς φούρνους· ἀπὸ πίσου ἀπ' τὸ καράβι ἦταν ἓνα παραθύρι καὶ πηδοῦσες εἰς τὴ βάρκα· ὅποιος εἶχε καρδιά ἐκείνου τοῦδιναν νὰ βῆν φωτιά. Μιά νύκτα εἴμασθαι ἔμπρὸς εἰς τὰ Μοθωκόρανα· ἡ τουρκικὴ ἀρμάδα ἦταν ἀραγμένη εἰς τὸ λιμάνι.

Ὁ φίλος μου καὶ ἐγὼ προσεῖδον ἀλλήλους μειδιῶντες διότι ἐπέτυχε τὸ τέχνασμα· ἀλλ' ὁ γέρον, ὅστις τὴν στιγμήν ἐκείνην ἔβλεπεν ἤδη τὸν τουρκικὸν στόλον περισσότερον παρ' ἡμᾶς, δὲν εἶδε τὸ μειδίημα καὶ ἐξηκολούθησε.

Ὁ καπετάνιος ἔβαλε ἐμένα μπουρλοτιέρη· ἔ, τί χαρὰ ἦταν ἐκείνη! μέσα σὲ τόσα παληκάρια ἓνα καὶ ἓνα νὰ διαλέξῃ γιὰ μπουρλοτιέρη ἓνα παιδί, εἰκοσιτεσσάρω χρόνῳ, ἓνα ξένο παιδί, Μυτιληνῶ, δὲν ἦτανε λίγο πρᾶμμα· νὰ, τὸ θυμοῦμαι! ἔξω σ' τὰ Μόθωνα οὔτε κανδήλι δὲν ἔφεγγε, σκοτάδι καὶ νέκρα· ἡ ποῦλια ἔδειχνε μεσάνυχτα· οἱ Τουρκαλάδες βογάλιζαν βαρεῖα μὲς σ' τὰ καράβια τοὺς ἡμεῖς ἐπήραμε τὸ μπουρλότο καὶ τραβοῦσαμε ἄνω εἰς τὴν φεργάδα· ἐγὼ ἀπὶκο μέσα εἰς τὸ μπουρλότο μὲ τὸ δαυλὶ εἰς τὸ χέρι· ζυγόνομε ἢ φεργάδα μὲς εἰς τὸ σκοτάδι ἔμοιαζε σὰν κανένα θεόρατο κατάμαυρο θηρίο· ζυγόνομε ἀκόμα· τί καρδιοχτύπι ἦταν ἐκεῖνο! ἂν μᾶς ἐνοιώθαι εἴμασθαι χαμένους· μὰ κοιμούντανε βαρεῖα ὅλοι τοὺς ἄχ καὶ πᾶς θὰ ζυπνήσετε ἀγάδες! ζυγόνομε ἀκόμα καὶ νὰ σοῦ καὶ κολοῦμε τὸ μπουρλότο σ' τὴν φεργάδα, καὶ οἱ γκάτζοι ποῦχε ἔμπρὸς μπερδεύθησαν σ' τὰ σχοινιά τῆς κᾶνω τὸ σταυρὸ μου καὶ βάζω τὴ φωτιά. Ἐβρόντησαν τὰ οὐράνια, ἐπράνταξε τὸ λιμάνι· μὰ γῶ, παιδί, βλέπεις, ἀτζαμῆς, σάστια, δὲν

πλήρη μιάς ε' την βάρκα, πού έφυγε έμεινα ε' το μπουρλότο ή κουπαστή τινάχε ε' τον άέρα και νοιώθω ένα δυνατό πόνο ψηλά ε' το ποδάρι μου, βλέπω πώς πήρε φωτιά το κρέας μου και πέφτω ε' τη θάλασσα· μα τότε έγεινε ένα κακό πού δε μετάνειαν τα μάτια μου ή φεργάδα άναψε με μιάς γιατί είχε τζιμπχανέ μέσα και τινάχε ε' τον άέρα· ανάμεσα από κ'τι φλόγαις κόκκιναις, κίτριναις, γαλάζιαις, πού σφύριζαν σαν ρεΐδια πετιούνταν ή φεργάδα κομμάτια κομμάτια· οι τουρκαλάδες, τζιμχανά, τα κανόνια άρμένιζαν ε' τον ούρανό· και πέφτοντας πενούσαν πάνω άπ' το κεφάλι μου· έπεφταν τριγύρω μου πλάτες! πλούτες! Άν μ' εύρισκε τίποτα θά μάζφινε ε' τον τόπο δός του βουτιαΐς και μακροβούτια· μα βγάζοντας το κεφάλι μου άπάνω για να πάρω άνάσασι, μέσ' ε' τη κοσμογαλασία εκείνη είδα μια βάρκα ν' άρχεται σιγά άν είνε τούρκικη, είπα, θά πάγω μοναχός μου ε' το φούντο για να μ' ή με πιάσουν σκυλιά ε' το πολεμάρκο με είχαν για χαμένο βρέ το καυμένο το ξένο το παιδί, είπαν, χάθηκε· μα ή Θεός τους φωτίσε κ' έστειλαν μια βάρκα για να ιδή όντας ζύγωσε κ' είδα πώς ήταν δική μας έβαλα ταις φωναίς, γιατί τριγύρω μου έπλεαν τόσα κεφάλια, κορμιά, χαλάσματα, και μ' έβαζαν ε' τη μέση σαν νάταν θυμωμένα μαζί μου, κ' έγώ τζιμπχανα για να περάσω, πού δέν ή μπορούσαν άπό μακριά να με ιδούν, να με γνωρίσουν ήρθαν, μ' έπ'ηραν, μ' έπήγαν ε' το πολεμάρκο. Ο Καπετάν Κριεζής είπε και μ' άλειψαν με σπέρτο την άλλη μέρα το ποδάρι μου νταβούλι κάναμε πανιά για την Ύδρα· μ' έβγαλαν έξω σ' ένα σπίτι, μ' έριξαν ε' το κρεβάτι· την ίδια μέρα ένας Έγγλέζος ήρθε και είδε το ποδάρι μου· σέ λίγο τον βλέπω και έρχεται με μια κασετίνα και μέσα ένα πριόνι.

— Βρέ, σκυλι άθεάφοβο, να μου κόψης το ποδάρι μου ήρθε, αϊ· και παίρνω κάτω άπ' το προσκέφαλό μου δυο πιστόλαις πούχα και τον σημάδει τον Έγγλέζο ή θωριά του έγεινε κιτρι· έφηκε κασετίνας και πριόνια και φευγιά.

Έρχεται ή Καπετάν Κριεζής:

— Βρέ, Στρατή, θά πεθάνης βρέ, σαν δέν άφήσης να σου κόψουν το πόδι σου.

— Κάλλιο να πεθάνω, καπετάνιο μου, παρά να ζω μισός, πριονισμένος, άνούφελος· για δλάκαϊρος, για καθόλου· δέν τον θέλω τον Έγγλέζο· ένας Γιαννιώτης είν' εδώ, μακάρι άς πεθάνω ε' τα χέρια του, αυτόν θέλω· ήρθε, Χρηστάκη τον έλεγον, έτσι σαν αυτό το κρασί να χυθ' το αίμά μου, και μου λέγει: «σέ δεκαεπτά μέραις, θά σέ σηκώσω». Μάθανε κ'τι αλοφαίς, κ'τι πράμματα· ε' της δεκαεπτά είπε, ε' της δεκαοχτώ σηκώθηκα και κατέβηκα με τα δεκα· νίκια ως κάτω ε' την πόρτα· μουδάκαν τότε

βραβείο όκτακόσια γρόσια άπ' το μεγάλο το ταμείο· τάνη ο μακαρίτης ή Λάζαρος ή Κουντουριώτης ε' κείνους πούκαϊγαν τούρκικα καράβια. Μιά μέρα πού καθουμουν σ' ένα σακμνι έξω άπ' την πόρτα, πέρασε ή Καπετάν Πολίτης, ή Γεώργης, και μου λέει: «Καλά σηκώθηκες, μα θά σ' άφήσωμε, καυμένο Στρατή, πάμε για την Κρήτη.—Κ' έγώ θάρθω.—Έτσι λαθωμένος πού δέν ή μπορείς να περπατήσης, τί θά κάνης;—Για να βάζω φωτιά ε' τα τούρκικα το χέρι μου είνε γερό. Μ' εκύτταξε καλά, μ' εκάϊδειψε ε' τον ώμο.—Είσαι παιδί με καρδιά, μουπε, και μ' έγραψε ε' το ρόλο του. Σαλπάρουμε ίσια για τον Μπαμπά της Κρήτης· ή Μπαμπάς πάγει έτσι, έτσι, κάνει γύρους· ε' το λιμάνι μέσα μυρμηγκιά τα τούρκικα καράβια· μεΐς πηγαΐναμε πρώτα· άμα μπήκαμε σηκώσαμε τούρκικη παντιέρα· μα ή διάβολος τώφερε και με μιάς πιάνει μπουνάτσα, κάλμα, οι Τούρκοι μιάς μυρισθηκαν κ' ήρχονταν άπάνω μας άπό παντού.

— Χαθήκαμε, βρέ παιδιά, λέγει ή καπετάνιος, διακόσαις βάρκαις γεμάταις μπαγιονέτα μιάς βάλαν ε' τη μέση· κιγιά θά μιάς κάνουν.

Έγώ ζυγόνω ε' τον καπετάν Γεώργη και του λέω:

— Καπετάνιο, θά γλυτώσωμε.

— Πώς; βρέ παιδί μου.

— Να, να τινάξω άναμής ε' ταις βάρκαις το μπουρλότο, οι Τούρκοι θά τα χάσουν και θά μιάς άφήσουν να φύγωμε. Το δίνω φόκο· έλαψε ή κόσμος, μωρέ μάτια μου τινάχτηκε ως πάνω ε' τα σύννεφα· μεΐς όλοι μές' ε' τη βάρκα· μένα μ' ετραβήξαν γιατί δέν μπορούσα άκόμη να πηδήξω· μα τα σκυλιά μιάς είδαν άνάμεσα άπ' ταις φλόγαις και τον καπνό πού τραβούσαμε για το καράβι και σαν ξεσάστισαν άρχισαν βροχή άπάνω μας τα βόλια· βίξ, βίξ, βούξαν, τριγύρω μας· γώ ήμουν ε' τη μέση κ' ετραβούσα κουπί γιατί ήμουν χεροδύναμος κ' ή ώρα, βλέπεις, ήθελε δυνατό κουπί· μα να σου κ' έρχεται ένα μολύβι, ίσα με δέκα δράμια, και μου φωτεύεται εδώ, ε' το άλλο ποδάρι· άλλος ε' το κουπί ή φώναξα κ' έπεσα άπό το πάγκο μου. Μιάς κυνήγησαν, μιάς κυνήγησαν, μα οι βάρκες είχαν σκορπισθή και μεΐς προπεράσαμε πολύ. Φτηνά τη γλυτώσαμε.

Όντας γυρίσαμε ε' την Ύδρα με βλέπει ή Γιαννιώτης ή γιατρός.

— Άκόμα δέν έγεινε το ποδάρι σου, βρέ Στρατή;

— Είνε τάλλο, γιατρέ μου.

Έβδομήντα μέραις τώχα δεμένο μ' ένα τσεβρέ· ή γιατρός μ' έβγαλε με μια ταμπίδα το βόλι, μα το σημάδι άπόμεινε.

Άνέσυρε το πλατύ του βραχιόν και άνωθεν του γόνυτος είδομεν το σημάδιον του τραύματος και

εις τον έτερον πόδα πλατείαν και φρεβρόν ούλην καυσίματος.

Έμελλε να εξακολουθήση την αφήγησίν του, άλλ' αφήνης σια της διήλυθε διά του μετώπου του, συγγνή Ολιψίς συνέστειλε τα χαρακτηριστικά του και εσίγησε. Έγώ απέμεινα θεωρών τον γέροντα εκείνον, τον πυρπολητήν, του όποιου οι λόγοι πριν εξέλθωσι εκ του στόματός του έξωγραφίζοντο επί της άρρενωπής μορφής του, και ύτε ώμίλει περί της πυρποληθείσης φεργάδας οι όφθαλμοί του εζήστραπτον ως να είχαν διατηρήσει την ανταύγειαν της λάμψεώς της, και δε έλεγε «Τουρκαλάδες» συνέσφιγγε τους στήθους του γρόνθους και το χεϊλός του έτρεμεν εκ πολεμικού μένους· τότε ένόησα τί υπέφερον εν τη στενή, χαμηλή εκείνη ειρκτή, εν τη όποιε έπαράδερνε δια να κερδίση ποτήριον προς ποτήριον τον έπιούσιον έβτον, επί παντήγοντα έτη ή φλογερά εκείνη ψυχή, ή πλασμένη διά το άνοικτόν πέλαγος, και δια να πολεμή τους Τούρκους και την θάλασσαν, και να έξυπνξ και να κοιμάται με τον ρόχθον των αφρισμένων κυμάτων και τον συριγμόν των τουρκικών σφαιρών.

Έσοφίσα μετά σεβασμού την πυρπόλον του στολοκαύτου χείρα· άλλά καθ' ήν στιγμήν άπρηχόμεθα, ή συζυγός του, γραία Αθηναία, ήτις άπαρρητήτος ίστατο άπό τινων στιγμών εις την μικράν θύραν, άνεφώνησεν αφήνης:

— Πράσινο φύλλο δέν μιάς έδωκαν! Άλλοι σαν το Στρατή μου είνε κ' είνε σήμερα· τα χαρτιά τ'άχουμε, τα χαρτιά! Στήν έπιτροπήν πρώτο νόμμερο βρέθηκε. Πενήντα χρόνια με τα χέρια του δίχως βόθηθαι πάλαψε με τη φτώχια όσο να μεγαλώση τα παιδιά μας. Πώς το βαστά ή Θεός τέτοιο έδικο!

— Γυναίκα! σώπα! είπεν ή πυρπολητής ζωηρός άναπηθήσας· και την άκμήν εκείνην του ύπεροδοηκοντούτους σώματος ίδών έπέισθη, ότι άληθές ήτο το λεχθέν μοι, ότι νύκτα τινά καθ' ήν διαπληκτίζοντο χωροφύλακες και στρατιώται εν τώ κρηνηλείω και άνέσπων ζιφολόγχα, ή γέρων νομίσας ότι έπετέθησαν κατά του υιού του ήσπασαν άπό του τοίχου το γιαταγάρι του, κατέβη, ώρμησεν εν τώ μέσω αυτών και τους έτρεψεν εις φυγήν.

Η γραία εσίγησε πτήξασα· ή δε γέρων άπήλυθε συνοφρωμένος και κατηφής· και ήκουσα τότε την φρικώδη, την τερατώδη άχαριστίαν του έθνους προς τον πυρπολητήν.

Αυτή λοιπόν είνε ή μεγάλη του λύπη, ή πληγή της καρδιάς του, ήτις δέν θά ιαθ' ως κί τουρκικαί, άλλά θά τον φέρη εις τον τάφον!—Τόν Στρατή μου δέν τον νοιάζει για λεφτά, έξηκολούθησεν ή γραία· δούλεψε πού δούλεψε τόσα χρόνια τώρα μεγάλωσαν τα παιδιά μας, μα για τη φιλότημία· δέν τον λογαριάζουν· σα να του λέν ασύ

δέν έκανες τίποτε».Τι θέλεις; το καταφρόνιο δέν ή μπορεί να βαστάξη· αυτό είν' ή καυμός του.

Ω! ή δόξα των ένδόξων, είξέρω, γίνεται άπό τον ήρωϊσμόν των μικρών, και παρά την άκτινοβολίαν των λαμπρών όνομάτων έξηπλούται ή βαρεία σια ή καλύπτουσα την γενναιότητα και την θυσίαν των ταπεινών ήρώων, των άσήμων μαρτύρων· άλλά των άλλων ταπεινών, των άλλων άσήμων το όνομα συνδέεται προς τον μέγαν άγώνα δι' ένός ευτελεστάτου κρικού, της πενταδράχμου συντάξεως. Άλλ' όταν το γώμα καλύψη της πληγής του πυρπολητού, ούδέ καν το καπάστιχον των πενταδράχμων συντάξεων θά μαρτυρήση εις την Ιστορίαν, ότι ή Στρατής Μαρούλης προσκινδύνευσεν ήρωϊκώς ύπερ της έλευθερίας της Ελλάδος!

Νοέμβριος 1884.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Π. ΚΟΥΡΤΙΑΝΗΣ.

ΑΙ ΔΩΔΩΝΑΙΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

του κ. Κ. Καραπάνου.

Μέχρι πρό τι των έτών ή θέσις της Δωδώνης· του μετά τους Δελφούς δικασημοτέρου μαντείου της Ελλάδος, ήν άγνωστος ύπετίθετο ότι έκείτο πλησίον των Ιωαννίνων, άλλ' ουδείς ήδύνατο να είρη πού ακριβώς. Τō 1875 ή κ. Καραπάνος επεχείρησεν άνασκαφάς εν τη κοιλάδι Γααρακοβίστας, σχεδόν τέσσαρας ώρας νοτιοδυτικώς των Ιωαννίνων, και είχε την τύχην ν' άνακαλύψη όχι μόνον την θέσιν και τα λειψανα διαφόρων οικοδομημάτων της Δωδώνης, άλλά και πολλά άλλα άντικείμενα, πρό πάντων χαλκά, και πολλάς περιεργότατας έπιγραφάς. Ταύτα ένωθέντα μετά τινων άλλων αρχαιοτήτων έξ άλλων διαφόρων μερών της Ελλάδος και της Ασίας άπετέλεσαν αξιόλογον συλλογήν, ήτις καλώς και εύτερεπώς διαταχθεΐσα εν αΐθουση τινι της οικίας του είνε προσιτή άπό τινος τῶ κοινῷ κατὰ πᾶσαν τετάρτην.

Περί των εν Δωδώνη άνασκαφών και των εύρημάτων του ή κ. Καραπάνος εξέδωκε τῶ 1878 βιβλίον γαλλιστί γεγραμμένον (Dodone et ses ruines, Paris), έξ αυτού δε λαμβάνομεν τας πλείστας των έπομένων ιστορικών πληροφοριών, άς προτάττομεν ως εισαγωγικάς εις την άναλυσιν της συλλογής του.

Οι αρχαίοι συγγραφείς διηγούνται— και αι έρευνηαι των νεωτέρων φαίνονται επικυρούσαι τα ύπ' αυτών λεγόμενα— ότι ή φυλή των Έλληνων, των όποιων το όνομα ήτο προσωρισμένον ν' άποβ'η γενικόν πολλών συγγενών φυλών, να παραδώση δε εις λήθην τα μερικά όνόματα των Άχαιών, Δαναών κ.τ.λ.,—ότι οι Έλληνες

λοιπόν κατὰ πρῶτον κτώκουν ἐν Ἡπειρῷ περὶ τὴν Δωδώνην, ἐκεῖθεν δὲ μετηνάστευσαν εἰς Θεσσαλίαν, ὅπου ἐπὶ τῶν ἑρμητικῶν ἔτι χρόνους εὐρίσκοντο. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀχιλλεύς, ἂν καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ γεννηθεῖς, ἐπειδὴ ἄλλως ἢ τοῦ Ἑλλήνων, ἐν κρισίῳ τινὶ στιγμή, δηλαδὴ ὅταν πρόκηται ν' ἀποστείλῃ τὸν Πάτροκλον μόνον τοῦ εἰς τὸν πόλεμον ἐν ἀποκρούσει τὸν Ἑκτορα, ἐπικαλεῖται ὑπὲρ τοῦ φίλου τὸν Δωδωναίων Δία, διότι οἱ πρόγονοί του ὑπ' αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸν εἶχον λατρεύσει ἐν Ἡπειρῷ. Μετὰ τοὺς ἑρμητικούς χρόνους ἡ φυλὴ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τοῦ ὀνόματός της φαίνεται ὅτι διέδωκε καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ κατέστησεν αὐτὴν ἐπισημοτέραν. Οὕτω ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις εὐρίσκουμεν τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης τιμώμενον ὅσον καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς. Ἐἶναι ἀληθές, ὅτι ἕνεκα τῆς ἀποκέντρου θέσεώς του μεταξὺ λαῶν, οἵτινες ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἔμειναν ἔξω τῆς ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι κινήσεως, οὐδέποτε ἠδυνήθη ν' ἀποκτήσῃ τοιαύτην πολιτικὴν ἐπιρροήν, ὅταν πολλάκις ἀπέκτιψε καὶ ἐξήσκησε τὸ ἐν Δελφοῖς· ὅτι ὅμως οὐδέποτε ἀπώλεσε τὴν ἠθικὴν του ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπιρροήν, εἶνε μεγίστη ἀπόδειξις τοῦ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐρριζωμένου σεβασμοῦ πρὸς αὐτό. Ὅτι δὲ τὸ ἱερόν τουτο ἦν τῷ ὄντι ἀρχαιοτάτον, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς λατρείας τῶν θεῶν, οἵτινες ἐν Δωδώνῃ διετήρησαν μέχρι τῶν ὑστάτων χρόνων τὴν ἀρχικὴν σημασίαν των ὡς φυσικῶν δυνάμεων. Οὕτω ὁ Ζεὺς ἐν Δωδώνῃ ὀνομάζεται Νάιος, δηλαδὴ θεὸς τῆς ὑγρασίας καὶ τῶν ναμάτων, ἡ δὲ σύζυγός του, ἣτις ἐνταῦθα λέγεται Διώνη καὶ οὐχὶ Ἥρα, εἶνε ἡ προσωποποίησις τῆς μητρὸς γῆς, ἣτις καθίσταται γόνιμος διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ Διὸς ναμάτων. Τὰ δύο ταῦτα ὄντα, ἡ γῆ καὶ ἡ δύναμις ἡ ποιοῦσα τὴν βροχὴν καὶ τρέφουσα τὰς πηγὰς καὶ τοὺς ποταμούς, εἶνε οἱ δύο μέγιστοι θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, διότι ἀνευ αὐτῶν ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἀδύνατος. Ἐν ᾧ ὅμως ἀλλαχοῦ ἡ φυσικὴ αὐτὴ σημασία τοῦ Διὸς ἐνωρὶς ἐπεσκοτίσθη, ἐπεκράτησε δὲ ἡ ὑψηλοτέρα ὡς θεοῦ θεμελιωτοῦ τῶν τὰς πολιτείας διεπόντων ἠθικῶν νόμων καὶ αὐστηροῦ φύλακος αὐτῶν, ἐν Δωδώνῃ ἐξηκολούθησε λατρευόμενος κυρίως ὡς τροφῶδες. Τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ ὅτι οἱ Ἡπειρώται ἐν τῇ ἀρχαιότητι εἶχον ὑπολειφθῆ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ πολιτισμῷ, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἀποδεικνύει ὅτι ἀνωτέρω εἴπομεν, ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Διὸς ἐν τῇ κοιλάδι ἐκείνῃ τῆς Ἡπειροῦ εἶνε παναρχαία.

Καὶ οἱ τρόποι δὲ τῆς μαντείας, περὶ ὧν κατωτέρω λέγονται τινα, εἶνε ἀρχαιώταται· ἰδίως ἡ σεβασμῖα δρῦς, τοὺς κλάδους τῆς ὁποίας ἐνόμιζον ὅτι εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ Διὸς ὁσάκις ἤθε-

λε νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν βούλησίν του, ἀπαντᾷται καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς, π. χ. τοῖς Κέλταις καὶ Γερμανοῖς ὡς σύμβολον τοῦ ὑψίστου θεοῦ· εἶνε δὲ τὸ ἔθιμον τοῦτο λείψανον τῆς μεμακρυσμένης ἐκείνης ἐποχῆς, καθ' ἣν οἱ θεοὶ δὲν εἶχον οὔτε ναοὺς οὔτε εἰκόνας. Ὅτε τὸ μεγαλοπρεπέστατον καὶ ἰσχυρότατον τῶν ἐν τῷ δάσει δένδρων ἀντεπροσώπωνεν αἰσθητῶς τὴν ἀόρατον ὑπεράσπιν δύναμιν. Βραδύτερον ἡ συμβολικὴ αὐτὴ σημασία τῆς δρῦς ἐλησμονήθη καὶ ἀπεδόθη αὐτῇ ἀξία ἀρμόζουσα μόνῳ τῷ θεῷ, ὡς παρ' ἡμῖν ἡ συμβολικὴ σημασία τῶν εἰκόνων πρὸ πολλοῦ ἐλησμονήθη, ἀπονέμεται δ' αὐτοῖς σήμερον ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀνοικεῖος λατρεία. Καὶ ὅπως παρ' ἡμῖν αἱ εἰκόνας θαυματουργοῦς κινούμεναι καὶ αὐτομάτως μεταβαίνουν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, οὕτω καὶ ἡ δρῦς κατώρθωσε νὰ θαυματουργῇ προλέγουσα διὰ τῆς κινήσεως τῶν κλάδων τῆς τὰ μέλλοντα. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐν Δωδώνῃ μαντείου, ἀρχὴ γεννηθεῖσα ἐκ τῆς εὐπίστου φαντασίας ἀνθρώπων ἀπλῶν καὶ δεισιδαιμόνων, ἀλλ' οὐχὶ ἀπατεῶνων. Βραδύτερον ἐννοεῖται ὅτι πᾶσι τῆς δρῦς ἐκτίσθησαν καὶ ἐνταῦθα ναοὶ διάφοροι, θεᾶτρον καὶ ἄλλα οἰκοδομήματα ἱερὰ ἢ χρησιμεύοντα διὰ τὴν ὑπηρεσίαν. Ἀλλ' ὡς ἀπέδειξαν αἱ ἀνασκαφαί, ἡ καλλιτεχνικὴ ἀξία αὐτῶν τῶν κτιρίων οὐδέποτε ὑπῆρξε πολὺ μεγάλη, ὑπελείπετο δὲ κατὰ τοῦτο ἡ Δωδώνη ἕλλων ἱερουσκευτικῶν κέντρων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, π. χ. τῆς Ὀλυμπίας, τῶν Δελφῶν κ. τ. λ. Ἀλλὰ ταῦτα βεβαίως καὶ οἰκονομικῶς ἤκμαζον περισσώτερον, διότι οἱ ἐν αὐτοῖς τελούμενοι ἀγῶνες προσεέλκυσον μέγα πλῆθος λαοῦ· εἶνε ἀληθές, ὅτι καὶ ἐν Δωδώνῃ ἰδρῦθη ἀγῶν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν τὰ Νάια, ἀλλ' ἔμεινε τὸσον ἄσημος, ὥστε μόνον τὸ ὄνομά του περιῆλθεν εἰς γνώσιν ἡμῶν. Ἡ δόξα τῆς Δωδώνης ἐγεννήθη ἀπὸ τοῦ μαντείου καὶ ἔμεινε προσκεκολλημένη εἰς αὐτό· σήμερον δὲ, ἀφοῦ ἡ δρῦς καὶ αἱ περιστεραὶ καὶ οἱ λέβητες ἔπαυσαν τοῦ νὰ προφητεύωσιν, ἡ δόξα αὐτῆ περιάγεται εἰς τὸν κόσμον κυρίως διὰ τῶν μικρῶν εὐρημάτων, εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ὑποίων μεταβαίνοντων.

Ἡ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ κ. Καραπάνου Δωδωνιακὴ συλλογὴ εἶνε ἐκτεθειμένη ἐν τοῖς παρὰ τὸν τοῖχον ἑρμαρίοις δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ παράθυρα ὑελοσκεποῦς τραπέζης· ταύτης ἡ μὲν πλευρὰ περιέχει τὰς χαλκῆς καὶ μολυβδίνης ἐπιγραφάς, ἡ δ' ἑτέρα ὡς καὶ τὰ ἑρμάρια διάφορα χαλκῆ ἀντικείμενα καὶ ὀλίγας μόνον ἐπιγραφάς. Τὰ ἑρμάρια εἶναι τρία, ἐκαστον δ' αὐτῶν διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα. Ὁ κ. Καραπάνος κατέταξε τὰ ἑρμειδῆ ἀντικείμενα πλησίον ἀλλήλων καὶ ἔθεσε παρ' αὐτὰ διαφόρους ἐπιγραφάς ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ, ὥστε νὰ εὐκολύνηται ὁ ἐπισκέπτης πολὺ. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς ἐνταῦθα ἐν

τοῖς πλείστοις ἢ ἀπαναλάθωμεν τὰς γενικὰς σημειώσεις τοῦ κ. Καραπάνου, μόνον δὲ τὰ σπουδαιότερα καὶ μᾶλλον προσοχῆς ἀξία ἀντικείμενα ὁ ἀναφέρωμεν ἰδιαίτερος.

Ἐν τῷ πρῶτῳ τμήματι τοῦ πρώτου ἑρμαρίου κατὰ ὑπάρχουσιν ἐλάσματα τινα χαλκῆ μετὰ κοσμημάτων ἐκ κύκλων ἠνωμένων διὰ τῶν ἐφαπτομένων των· τὰ ἐλάσματα ταῦτα ἀπετέλουν μέρη διαφόρων σκευῶν, εἶνε δὲ ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων, δηλαδὴ τοῦ ἔκτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος καὶ ἀρχαιότερα. Ἐν τῷ αὐτῷ ἑρμαρίῳ εὐρίσκονται βάσεις τριποδικαὶ ἀγγείων καὶ ἄλλα τεμάχια ὁμοίων· ἐπίσης πηλέκεις ἀναθηματικοί, δηλαδὴ κατασκευασθέντες οὐχὶ πρὸς χρῆσιν ἐν τῷ βίῳ, ἀλλὰ μόνον ἵνα ἀφιερῶσιν τῷ θεῷ· πρὸς τοῦτοις πολλὰ ψέλια, πόρπαι, ἐνώτια, δακτύλιοι κ. τ. λ. Ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι εὐρίσκονται δύο μεγάλα ἀγγεῖα ἔχοντα σχῆμα ἀσκού ἢ μᾶλλον περικεφαλαίας. Αὐτὰ ἐχρησίμευσον κατὰ τὸν κ. Καραπάνον ἵνα θέτωσι τοὺς κλήρους τῶν μελλόντων ν' ἀγωνισθῶσιν ἐν τοῖς ἀγῶσι τῆς Δωδώνης· πιθαὸν ὅμως καὶ νὰ ἦσαν τὰ βραβεῖα τῶν νικητῶν. Ἐπειτα ἐν τεμάχιον ἐνδύματος ἐξ ἀγάλματος μεγάλου, πολλὰ κατατεθραυσμένα τεμάχια ἀναγλύφων, παρειὰ περικεφαλαίων, πάλιν βελόνη, δακτύλιοι κ. τ. λ. καὶ εἰς τὸ ἄκρον ἐν κάτοπτρον χαλκοῦν. Ἐν τῷ δευτέρῳ ἑρμαρίῳ (τμήμα πρῶτον) εἶνε ἐκτεθειμένα διάφορα ἀγαλμάτια χαλκῆ· τὸ μέγιστον αὐτῶν παριστᾷ Σάτυρον ἔχοντα πόδας ἵππου, ὡς ἐφαντάζοντο οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐποχῇ τὰ δαιμόνια ταῦτα· εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ὅμως τοὺς ἐπλαττον ὄλως ἀνθρωπίνους· μόνον δὲ μὴ μικρὰ οὐρὰ καὶ ἐνίοτε δύο πολὺ μικρὰ κέρατα ὑπερμνησκον ἀκόμη τὴν πρώτην θηριώδη μορφήν των. Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος εἶναι γυμνός καὶ φαίνεται ὅτι χορεύει. Ἡ τέχνη εἶναι ἐπιμελής, ἀλλ' ἀκόμη ὄχι πολὺ ἀνεπτυγμένη. Δεξιὰ αὐτοῦ εἶναι δύο μορφαί, αἵτινες διὰ τῶν ὑψωμένων χειρῶν των ἐβάσταζον κάτοπτρον οὗ ἐχρησίμευσον ὡς λαβαί. Ἀριστερὰ τοῦ Σατύρου ὑπάρχει μίαν Ἀθηνᾶ φοροῦσα κράνος καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους αἰγίδα. Παρ' αὐτὴν ἵσταται αὐλήτρια παίζουσα διπλοῦς αὐλοῦς· εἰς τὸ πρόσωπον φορεῖ τὴν φορβεῖαν ἢ περιστόμιον, τὸ ὅποιον ἦτο λαρῖον δονόμενον περὶ τὸ στόμα καὶ προωρισμένον νὰ περιορίζῃ τὸ ὑπερβολικὸν φούσκωμα τῶν παρειῶν τοῦ αὐλοῦντος καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν λίαν ταχεῖαν ἐκπνοὴν τοῦ ἀέρος. Πλησίον τῆς αὐλήτριας εἶνε γυνὴ φοροῦσα ἐνδύμα βραχὺ καὶ τρέχουσα· ἴσως εἶνε ἡ Ἀταλάντη. Ἡ τέχνη καὶ ἐν αὐτῇ εἶνε ἀρχαίκα καὶ τὸ πρόσωπον ἀνευ πολλῆς ἐκφράσεως. Ἐπονται δύο ἄλλα ἀγαλμάτια μικρὰ καὶ μετ' αὐτὰ ἵππεύς, οὗ ὁ ἵππος λείπει. Καὶ αὐτὸ εἶνε ἀρχαϊκόν. Εἰς τὸ βάθος εἶνε δύο πλάκες χαλκῆ ἔχουσαι ἐν ἀναγλύφῳ τὸν κεραυνὸν τοῦ Διὸς,

ὅπως τὸν ἐφαντάζοντο καὶ συνείθιζον νὰ τὸν παριστάνωσιν οἱ ἀρχαῖοι. Ἐπὶ τῆς ἀράφης ἀνωτέρω αὐτῶν ὑπάρχουσι μίαν ἑλαφρὸς, εἰς ἵππου, μίαν σφίγγα, κ. τ. λ. Εἰς τὸ δεύτερον τμήμα τοῦ αὐτοῦ ἑρμαρίου εὐρίσκονται πάλιν ἀγαλμάτια χαλκῆ, ἀλλ' ἐκ τούτων τὰ πλείστα εἶνε καλῆς ἐποχῆς καὶ καλῆς τέχνης. Τὸ πρῶτον ἀπὸ δεξιῶν τοῦ παρατηρούμενου παριστᾷ ἠθοποιὸν φοροῦντα προσωπίδα κομικὴν καὶ ὑψύοντα τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας· ἀγνωστον εἶνε εἰς τί ἐχρησίμευσεν αὐτός, διότι δὲν φαίνεται νὰ ἦναι αὐτοτελής. Παρ' αὐτὸν εὐρίσκεται μίαν Μαινῆς ἐν ζωρῆ κινήσει πολὺ καλῆς τέχνης. Ἐπονται εἰς Ζεὺς μικρὸς ἀργυρὸς καὶ ἕτερος χαλκοῦς κρατῶν κεραυνὸν καὶ ἄλλα διάφορα ἀγαλμάτια μικροτέρας ἀξίας. Τὸ λοιπὸν τοῦ ἑρμαρίου περιέχει λαβὰς ἀγγείων καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἰς τὸ πρῶτον τμήμα τοῦ ἑρμαρίου ὑπάρχουσι πολλὰ τεμάχια ὅπλων χαλκῶν, ἀσπίδων, τόξων καὶ μίαν περικεφαλαίαν. Ὁ κ. Καραπάνος ἀντέγραψε καὶ ἐν ἐπίγραμμα ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Παισαίου ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῆς περιηγήσεώς του· κατ' αὐτὸ Πύρρος ὁ γνωστός βασιλεὺς τῆς Ἡπειροῦ νικήσας ἐν μάχῃ τινὶ τοὺς Μακεδόνας ἀνέθηκε τὰς ἀσπίδας αὐτῶν εἰς τὸν ἐν Δωδώνῃ Δία. Δὲν εἶνε λοιπὸν παράξενον κανὲν ἐξ αὐτῶν τῶν τεμαχίων ἀσπίδων νὰ προέρχεται ἐξ ἐκείνων τῶν Μακεδονικῶν. Εἰς τὸ ἕτερον τμήμα τοῦ αὐτοῦ ἑρμαρίου ὑπάρχουσι ὅπλα σιδηρᾶ, ξίφη καὶ λόγχαι· ἐν δὲ τῷ μέσῳ αὐτῶν πλάξ χαλκῆ μετ' ἐπιγραφῆς δηλοῦσης, ὅτι ὁ βασιλεὺς Πύρρος καὶ οἱ Ἡπειρώται καὶ οἱ Ταραντίνοι, ὡς φαίνεται, ἀνέθηκαν εἰς τὸν Δία ὅπλα τινὰ κερδηθέντα ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μάχαις. Εἶνε γνωστόν, ὅτι ὁ Πύρρος προσκλήθει εἰς τὴν Ἰταλίαν ὡς σύμμαχος ὑπὸ τῶν Ταραντίνων, ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησε τοὺς Ῥωμαίους. Πιθαὸν λοιπὸν τὰ σιδηρᾶ αὐτὰ ὅπλα νὰ ἦναι τῶν Ῥωμαίων.

Ταῦτα εἶνε τὰ κυριώτερα τῶν χαλκῶν ἀντικείμενων τῆς Δωδωνιακῆς συλλογῆς τοῦ κ. Καραπάνου. Ἡ ἀξία των δὲν ἐγκρίεται οὔτε εἰς τὸ πλῆθος, οὔτε εἰς τὴν ἐξέχουσαν τιμὴν καὶ σπανιότητα πολλῶν ἀγαλμάτων. Εἶναι ὅμως πολὺ τιμὰ καὶ μοναδικὰ λαμβανόμενα πάντα ὡς ἐν ὄλον· διότι δυστυχῶς ἐκ πολλῶ ἀρχαίων πόλεων ὑπάρχουσι τόσα μνημεῖα ἡμῶν, ὥστε νὰ δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ καὶ περὶ ἄλλων ἀρχαιολογικῶν ζητημάτων, ἠθῶν δηλαδὴ, ἐθίμων καὶ τρόπων λατρείας τοῦ θεοῦ. Ἀντικείμενά τινα τῆς συλλογῆς Καραπάνου συμβάλλουσι πολὺ εἰς τὴν γνώσιν τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ἰδίως ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις.

Ἰσην τιμὴν δύνανται δικαίως νὰ διεκδικήσωσι καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Δωδώνης, αἱ κατέχου-

ήγουν τὴν ἐν γένει ἐπιρροὴν ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ ὄργανισμῷ τοῦ φυσικοῦ πρὸς τὸ ἠθικόν καὶ πνευματικόν. Θίγουμεν ἐνταῦθα ἐν τῶν ὑψίστων τῆς φιλοσοφίας θεωρημάτων, τοῦ ὁποίου τὴν ἀνάγνωσιν οὔτε ἐπιπολιτικῶς δυνατὸν νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ. Ὑπομνηστὴν μόνον, ὅτι ἡ ἱατρικὴ λεπτομερὴς καὶ ἐμβριθὴς μελετήσασα τὰ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐπέχυσεν φῶς μέγα ἐπὶ τῶν βασιλευσάντων ζητημάτων τῆς ψυχιατρίας καὶ τῆς ψυχολογίας.

Ἡ τοιαύτη σχέσις τοῦ σώματος πρὸς τὴν ψυχὴν οὐδαμῶς ἐκτιμᾶται εἰσέτι ὅσον εἶδε ἐν τῷ συστήματι τῆς παιδαγωγίας, κατὰ συνέπειαν δὲ οἱ ὑγιεινοὶ ὄροι ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις εἶνε ὑπὸ πλείστας ἐπιπτώσεις ἐλλειπτεῖς.

Καὶ ὅμως ἡ παιδαγωγικὴ ἡγεμονία εἶνε ἔργον κατ' ἐξοχὴν κοινωνικόν, διότι δι' αὐτῆς, φωτισμένης ὑπὸ τῆς θεωρίας καὶ ὑπὸ τῆς πείρας, μορφωθῆσονται φυσικῶς, διανοητικῶς καὶ ἠθικῶς οἱ πολῖται, καὶ αἱ σύζυγοι καὶ αἱ μητέρες τούτων. Ἄς ἐννοήσωμεν δὲ, ὅτι τὸ ἐπικρατοῦν σφαλερὸν παιδαγωγικὸν σύστημα παρήγαγεν ἤδη ἀπανταχοῦ γενεὰν νέων καὶ νεανίδων ἀναμεικτῶν καὶ νεοροπαθῶν, καὶ ὅτι ἐπὶ ποινῇ φυλετικῆς ἐκπτώσεως ἐπιβάλλεται ἡ μεταρρυθμίσις τοιαύτης καταστάσεως πραγμάτων. « Τὸ πικροῦν καὶ ἀναβάλλειν, λέγει ἔξοχος Γάλλος ἱατρός ὁ κ. Riant, τὴν μελέτην τῶν βελτιώσεων, τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ ἡ φυσικὴ, ἡ διανοητικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ διαίτα ἢ ἐφαρμοζομένη εἰς τὴν ἐπιλεκτὸν τοῦ τόπου νεότητά, τούτο δὲν εἶνε πλέον δυνατὸν ἐν ἐποχῇ τῆς ὁποίας τὸ χαρακτηριστικὸν κακὸν εἶνε ἡ ἀναμία, ἥτοι ἡ φυσικὴ ἀναμία ἢ ἀπειλοῦσα ἀπάντων τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ τὴν ὑγίαν ἢ διανοητικὴ ἀναμία, ἢ προδιδομένη διὰ τῆς παραγωγῆς τῶν μετρίων διανοητικῶν ἔργων καὶ ἡ ἠθικὴ ἀναμία, ἢ καταβιβάζουσα τοὺς χαρακτῆρας καὶ καθιστῶσα τὸν σπανίους τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἀξίους τοῦ ὀνόματος τούτου. »

Ἡ Διοικουσα ἐπιτροπὴ τοῦ Ἀμαλειοῦ ὑπὸ τῶν ἰδεῶν τούτων ἐμπορευμένη, ἐργάζεται σκοπίμως. Καταφανὴς δὲ εἶνε ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων, ἰδίως τοῦ ἀερισμοῦ καὶ τῶν λουτρῶν, ἐπὶ τε τῆς ὑγείας καὶ ἐπὶ τοῦ ἡθους τῶν κορασίων.

Ἐλέγομεν τὸ παρελθὸν ἔτος ἐνταῦθα, ὅτι τὰ ἐν ταῖς τάξεσι τοῦ Ἀμαλειοῦ θρανία μετασχηματισθῆσονται ἐπὶ σχεδίου συμφώνου πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς. Ὀλίγα ἐν συντόμῳ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, διότι ὁ παρὼν χρόνος δὲν ἐπιτρέπει νὰ εἰσελθῶμεν εἰς λεπτομερείαν, θέλουσι προκαλέσει, ὡς ἐλπίζω, τὸ ἐνδιαφέρον τῆς εὐγενοῦς ταύτης δημηγύρεως.

Ἐἰς τὴν ἡλικίαν τῆς ἀναπτύξεως, τὸ εὐλόγηστον καὶ ἡ τρυφερότης τοῦ ὄργανισμοῦ ἐν γένει (εἰς ἄτομα μάλιστα τὰ ὁποῖα ἔχουσιν εἰς μείζονα

βαθμὸν τὰς ιδιότητας ταύτας), προδιαθέτουσι εἰς διαφορὰς παραμορφώσεως τοῦ σκελετοῦ καὶ ἰδίως τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἃς οἱ ἱατροὶ ἀποκαλοῦσι διὰ γενικοῦ τινος ὄρου *σκολιόσεις*. Ἐἰς τὴν παραγωγὴν τῶν σκολιόσεων τούτων συντελεῖ ὄχι ὀλίγον ἡ ἡμαρτημένη θέσις, τὴν ὁποίαν λαμβάνουσι καθήμενοι οἱ παῖδες καὶ κατ' ἐξοχὴν τὰ κοράσια (διὰ τὴν τρυφερωτέραν αὐτῶν φύσιν), πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν μαθητικῶν αὐτῶν ἔργων. Ἄλλ' ἡ ἡμαρτημένη θέσις, ἣν λαμβάνουσι τὰ παῖδια ἐργαζόμενα, παράγει καὶ τὴν μυωπίαν ἢ αὐξάνει αὐτὴν ἢ δὴ ὑπάρχουσαν. Μεγίστη μάλιστα ἀπεδείχθη ἡ διάδοσις τῆς μυωπίας ἐνεκα τῶν κακῶν ὄρων τοῦ μαθητικοῦ βίου.

Τὸ ἐπὶ τοῦ ἐδωλίου καθήμενον παιδίον πρέπει νὰ στηρίζεται ὀπισθεν ἐπὶ τῆς ὀσφυακτῆς χώρας, νὰ πατῇ τοὺς πόδας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ νὰ ἔχη τὸ ἐνώπιόν του ἀναλογεῖον (*suprator*) διατεθειμένον εἰς τὸ ἀνάλογον πρὸς τὸ ἀνάστημά του ὕψος, εἰς τὴν πρέπουσαν κλίσιν, καὶ εἰς ὅσον ἐνεστί συντομον ἀπὸ τοῦ ἐδωλίου ἀπόστασιν. Ἡ λύσις τῶν προβλημάτων τούτων παρουσιάζει εἰδικὴν τινα δυσχερείαν ἐν τῷ Ἀμαλειῷ, διότι τὰ ἀναλογεῖα ἀνάγκη νὰ χρησιμεύωσι καὶ διὰ τὰ ἐργόχειρα. Ἐπιτύχομεν εὐτυχῶς τὴν λύσιν αὐτῶν, χάρις εἰς τὴν εὐστοχὸν φροντίδα τοῦ ἱατροῦ ἡμῶν κ. Ἰωάννου Λιμπρίτου, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται ὀλοκλήρως ἡ ἐργασία αὐτὴ καὶ ἡ ἐπιτυχία τῶν ἐκτεθειμένων σήμερον δειγμάτων.

Ἐἰς συμπλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω, ἀναγινώσκω ὑμῖν, εὐγενεῖς Κυρίαί, καὶ τὴν ἐξῆς σπουδαίαν ἐκθεσιν. ἦν μοι ἀπηύθυνε χθὲς ὁ κ. Ἰω. Λιμπρίτης.

Ἐν Ἀθήναις, 20 Νοεμβρίου 1884

Ἀξιότιμὲ κύριε Ἐφορε,

Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σας ὑποβάλλω ὑμῖν βραχεῖαν ἀνάπτυξιν τοῦ συστήματος τῶν σχολικῶν θρανίων, ὅπερ προϋτιμήσαμεν διὰ τὸ Ἀμαλειὸν Ὀρφανοτροφεῖον, ὡς πληροῦν κατὰ τὸ δυνατὸν πάντας τοὺς ὑγιεινοὺς καὶ παιδαγωγικοὺς ὄρους, τοὺς ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης σήμερον ὑποδεικνυμένους, καὶ ἀνταποκρινόμενον συνάμα πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας τοῦ καταστήματος χρείας.

Καὶ πρῶτον, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ μῆκος τῶν θρανίων, ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἑνὸς τὸ παιδαγωγικὸν συμφέρον, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ οἰκονομία, οἰκονομία χρημάτων καὶ χώρου. Οἱ δύο οὗτοι λόγοι προφανῶς ἀντιμάχονται ἀλλήλους. Τὸ παιδαγωγικὸν συμφέρον ἀπαιτεῖ ἵνα τὰ σχολικὰ θρανία κατασκευάζωνται δι' ἐν ἢ τὸ πολὺ δύο ἄτομα ἕκαστον, ἢ οἰκονομία τὸναντίον διὰ πολλὰ. Ζεῖς προϋτιμήσατε, καὶ δικαίως, νὰ θυσιάσητε ἐν μέρει τὸν δευτέρον εἰς τὸν πρῶτον λόγον καὶ παρεδέχθητε τὰ διὰ δύο παῖδια θρανία. Ἐἰς τὰ θρανία ταῦτα ἐδόθη λοιπὸν μῆκος διὰ μὲν τὰ

μικρότερα παῖδια ἐνὸς μέτρου, διὰ δὲ τὰ μείζονα ἐνὸς καὶ 10 ἑκατοστῶν, ὑπολογιζόμενου, ὅτι δι' ἕκαστον μὲν τῶν πρῶτων ἀρκεῖ ἕκτασις 50 ἑκατοστῶν, δι' ἕκαστον δὲ τῶν δευτέρων 55 ἑκατοστῶν.

Ἡ ἀπόστασις τῆς καθέτου (τῆς φερομένης ἐκ τοῦ ὀπισθοῦ χεῖλους τοῦ ἀναλογεῖου τῆς τραπέζης, ἥτοι τοῦ πρὸς τὰ παῖδια χεῖλους) ἀπὸ τοῦ προσθίου τοῦ καθίσματος χεῖλους, ἦτο εἰς τὰ παλαιὰ θρανία λίαν μεγάλη, 15 ἕως 20 ἑκατοστῶν, πολλαχοῦ μάλιστα καὶ 25 ἑκατοστῶν. Ἡ ἀπόστασις αὕτη εἶνε ὀλεθρία ὑπὸ γενικὴν ἐποψιν τὰ παῖδια βιαζόμενα νὰ κόπτωσι διὰ νὰ πλησιάσωσι τὸ ἀναλογεῖον, ἰδίως κατὰ τὴν γραφήν, ἐξημιούνο πολλαχῶς τὴν ὑγίαν. Τὸ ἔτοπον τοῦτο ἀφραταί σήμερον ἀπὸ τῶν πολλῶν συστημάτων τῶν θρανίων ἔτινα, ὡς γινώσκετε, ἀντικαθιστῶσι κατ' ἐκαστὴν ἐν Εὐρώπῃ τὰ παλαιά. Ἡ μεγάλη ἀπόστασις ἠλαττώθη εἰς 2 ἢ 3 τὸ πολὺ ἑκατοστά, ἢ καὶ παντάπασιν ἐξηφανίσθη. Παρὰ τισὶ μάλιστα τῶν συστημάτων ἡ καθέτος πίπτει ἐπὶ τοῦ καθίσματος 1 ἕως 4 ἑκατοστά ἕσω τοῦ προσθίου αὐτοῦ χεῖλους. Ἡμεῖς ἐδέχθημεν τὴν ἀπόστασιν τῶν 2 ἕως 3 ἑκατοστῶν.

Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὅταν τὰ παῖδια χρειασθῆ νὰ ἐγερθῶσι πρὸς ἐξέτασιν εἰς τὸ μάθημα αὐτῶν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, δὲν δύναται πλέον νὰ ἴστανται ὄρθια. Πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ ἀτόπου τούτου διάφοροι ἐπειροήθησαν μέθοδοι. Τινὲς ἐποίησαν τὰ ἐδῶλια τῶν θρανίων κινητὰ. Ἄλλα τὸ σύστημα τοῦτο ἀποκρούεται, καὶ λίαν ὀρθῶς, παρὰ τῶν πλείστων, ἀπαιτοῦντων ἵνα τὰ ἐδῶλια ὡσιν ἀμετακινήτως μετὰ τῆς τραπέζης συννηλωμένα. Ἐκ τούτων πάλιν οἱ μὲν ἐπιδιόκουσι τὴν μεγέθυνσιν τῆς ἀποστάσεως καθιστῶντες κινητὸν τὸ ἀναλογεῖον, ἵνα δύναται ἀνούμενον πρὸς τὰ ἐμπροσθεν νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ὀρθοστάσιν, ἐλκυόμενον δὲ πρὸς τὸν καθήμενον παῖδα νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἀπόστασιν. Ἄλλα καὶ τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι ἐλαττωματικόν. Ἄλλοι τέμνουσι τὸ ἀναλογεῖον οὕτως, ὥστε τὸ πρὸς τὸ παιδίον τμήμα αὐτοῦ νὰ δύναται ἀνούμενον νὰ ἀναδιπλωταί ἐπὶ τοῦ ἑτέρου. Οὕτως ἀποκτάται ἡ ἀναγκαία ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ καθίσματος τοῦ ἐδωλίου, ὥστε νὰ δύναται τὸ παιδίον νὰ ἴστανται ἀνενοχλήτως. Τὸ σύστημα τοῦτο παρεδέχθημεν καὶ ἡμεῖς. Ἡ οὕτω ἀποκτωμένη ἀπόστασις εἰς τὸ σύστημα ἡμῶν εἶναι 22 μὲν ἑκατοστῶν διὰ τὰ μείζονα παῖδια, 18 δὲ ἑκατοστῶν διὰ τὰ μικρότερα, ἀπόστασις λίαν εὐρύχωρος, ἐπιτρέπουσα ὄχι μόνον τὴν ἐλεύθεραν ὀρθοστάσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐκόλον εἴσοδον καὶ ἔξοδον τῶν κορασίων. Ταμόντες δὲ εἰς τὸ μέσον καὶ τὸ κινητὸν τμήμα τοῦ ἀναλογεῖου, ἐπιτρέπομεν εἰς τὰ κοράσια νὰ ἔχωσιν ἀναδιπλωμένον ἕκαστον ἰδίᾳ κατὰ τὴν χρείαν τὸ πρὸ αὐτοῦ τμήμα τοῦ ἀναλογεῖου, καὶ νὰ ἴστανται, τοῦ ἑτέρου καθήμενου.

Τοῦ ἀναλογεῖου τὸ πλάτος ὀρίσαμεν μείζον κατὰ 10 περίπου ἑκατοστὰ ἀπὸ τῶν πλατυτέρων ἐκ τῶν γνωστῶν συστημάτων. Τοῦτο δὲ ἵνα δύνανται ἐνίοτε τὰ κοράσια καὶ νὰ ἐργάζωνται ἐπ' αὐτοῦ καὶ νὰ ἱχογραφῶσιν.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ ἀναλογεῖου διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα· τὸ πρόσθιον, 10 ἑκατοστὰ πλατὺ δι' ὅλα τὰ μεγέθη τῶν θρανίων, εἶνε ἠριζόντιον, φέρει αὐλακὰ πρὸς τοποθέτησιν τῶν κονδυλίων, καὶ κοιλώματα δεξιόθεν τοῦ μέρους ἑκάστου κορασίου διὰ τὴν τοῦ μελανοδοχείου. Τὸ πρὸς τὰ κοράσια τμήμα, ἠπερ ἀποκλίνει πρὸς τὰ κάτω ὑπὸ γωνίαν 15 μοιρῶν, καὶ δύναται ν' ἀναδιπλωταί, ὡς εἴπομεν, εἶνε 30 ἑκατοστῶν διὰ τὰ μικρότερα παῖδια τὰ ἔχοντα ἀνάστημα μικρότερον τοῦ μέτρου μέχρις 1 καὶ 10 ἑκατοστῶν, καὶ 38 ἑκατοστῶν διὰ τὰ μείζονα τὰ ἔχοντα ἀνάστημα ἐπέκεινα τοῦ 1 μέτρου καὶ 35 ἑκατοστῶν. Ὑπὸ τὸ τμήμα τοῦτο ὑπάρχει κρύπτῃς διὰ τὰ βιβλία καὶ λοιπὰ τῶν κορασίων ἰδιαιτέρας δι' ἕκαστον, δυνάμενος νὰ φέρῃ καὶ κλειθρὸν ἴδιον, ὅπως καὶ ἐγένετο διὰ τὰ μείζονα.

Τὸ ὕψος τοῦ ἀναλογεῖου ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τοῦ πρὸς τὸ κοράσιον χεῖλους αὐτοῦ εἶνε διὰ μὲν τὰ μείζονα 68 ἑκατοστῶν, διὰ δὲ τὰ μικρότερα 44 ἑκατοστῶν.

Τὸ κάθισμα τοῦ ἐδωλίου μικρὸν πρὸς τὰ ὀπίσω ἀποκλίνει ὑψοῦται ἀπὸ τοῦ ἐδάφους διὰ μὲν τὰ μείζονα 44 ἑκατοστά, διὰ δὲ τὰ μικρότερα 27 ἑκατοστά. Τὸ ὕψος ἐκανονίσθη τοιούτων, ὥστε νὰ δύναται τὰ κοράσια καθήμενα νὰ παύσῃ δι' ὄλου τοῦ ποδῶς τὸ ἔδαφος, δίχως νὰ κάμπτωσι πολὺ τὰ γόνατα· μείζον ὕψος ὑποχρεοῖ τοὺς πόδας νὰ κρέμονται ἢ νὰ ἐγγίζωσι μόνον διὰ τοῦ ἄκρου αὐτῶν τὸ ἔδαφος· ἔλασσον ὑποχρεοῖ τὰ παῖδια νὰ ὀκλαζῶσι μᾶλλον ἀντὶ νὰ καθῆνται· καὶ εἰς τὴν μίαν περίστασιν καὶ εἰς τὴν ἄλλην ὁ κάμματος καταλαμβάνει ταχέως αὐτὰ, ἀφαιρεῖται ἡ προσοχή, καὶ προκαλεῖται στάσις τοῦ σώματος ἐλαττωματικὴ καὶ ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν ὑγίαν. Διὰ τοῦτο τὸ ὕψος τοῦ ἐδωλίου πρέπει νὰ ἦνε ἀνάλογον πρὸς τὸ μέγεθος τῶν κνημῶν. Ὅταν τοῦτο ἐπιτυχῶς γίνεται, ὅπως εἰς τὸ ἡμέτερον σύστημα, αἱ συνήθως ὑπὸ τὴν τραπέζαν πρὸς τὸ ἔδαφος τιθέμεναι ράβδοι πρὸς στήριξιν τῶν ποδῶν εἶνε πάντῃ περιτταί, δι' ὃ καὶ καταργήσαμεν αὐτὰς ὅλως.

Τὸ πλάτος τοῦ καθίσματος ὀρίσθη διὰ μὲν τὰ μείζονα κοράσια 28 ἑκατοστῶν, διὰ δὲ τὰ μικρότερα 21 ἑκατοστῶν.

Ἐπὶ ἑκάστου καθίσματος ἐθέσαμεν ἐρεισίνωτον (dossier). Τὸ ἐρεισίνωτον τοῦτο ἀποτελεῖ παχέα σανίς, μικρὸν κατὰ τὰς γωνίας ἐστρωγυλευμένη καὶ λεῖα, πλάτους δὲ 10 ἑκατοστῶν. Τὰ προεκβάλλοντα ὀπίσθια στηρίγματα τοῦ καθίσματος, ἐφ' ὧν προσαρμύζεται τὸ ἐρεισίνωτον,

ἀποκλίνουν κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῶν μέρος μικρὸν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἵνα τὰ κοράσια δύνανται ἀναπαυτικώτερον νὰ στηρίζονται ἐπ' αὐτοῦ. Ὑψοῦται δὲ ἄπο τῆς ἐπιφανείας τοῦ καθίσματος τοῦ ἐδωλίου τὸ ἀνώτερον γέρας τοῦ ἐρεισινώτου 27 μὲν ἑκατοστὰ εἰς τὰ ἐδῶλια τὰ διὰ τὰ ὑψηλότερα παιδιά, 19 δὲ ἑκατοστὰ μόνον εἰς τὰ διὰ τὰ μικρότερα. Τὸ ὕψος ὠρίσθη τοιοῦτον διὰ νὰ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἐρεισινώτου ὄχι ἡ ῥάχις, ἀλλ' ἡ ὄσφυς τῶν κορασίων, ὅπερ καὶ τὸ κυρίως ἀναπαυτικόν.

Τοιαῦτα τὰ κυριώτερα τοῦ ἡμετέρου συστήματος, ὅπερ ὑπέστη ἤδη καὶ τινὰς βελτιώσεις, καὶ θὰ ὑποστῇ καὶ ἑτέρας ὑπὸ τῆς πείρας διδαχθῶσιν.

Σημειώθειον, ὅτι αἱ διαστάσεις τῶν κατασκευασθέντων δειγμάτων ὠρίσθησαν διὰ τὰ μείζονα καὶ ἐλάσσονα τῶν ἀναστημάτων. Διὰ τὰ μεταξὺ τούτων κείμενα, θὰ ὄρισωμεν δύο ἑτέρου μεγέθους θρανία, μετὰ τῶν ἀναλόγων διαστάσεων.

Δέξασθε κτλ.

Ὁ πρόθυμος φίλος σας
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΙΜΠΡΤΗΣ.

Τὰ ἀνωτέρω σαφηνίζουσιν ἀρκούντως τὸ νέον σύστημα τῶν σχολικῶν θρανίων καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Προσθέτω, ὅτι τὰ κατ' αὐτὰς ἐν τῷ Ἀμαλιεῖο γενόμενα πειράματα, ἀπέδειξαν τὴν πλήρη ἐπιτυχίαν τῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ κ. Διμπρίτου ἀναφερομένων δειγμάτων. Τὰ δειγμάτα ταῦτα κατασκευάσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρίστου τεχνίτου κ. Παναγιώτου Παναγιωτάκη. Ἐντὸς δὲ τοῦ ἤδη ἀρξαμένου δικηκτικοῦ ἔτους θέλει συμπληρωθῇ καὶ ἡ οὐσιωδιστάτη αὕτη μεταρρυθμίσις. »

ΡΩΣΟΙ ΑΓΩΝΙΣΘΕΝΤΕΣ ΚΑΘ' ΗΜΩΝ

κατὰ τὸν ὑπερ ἀνεξαρτησίας ἐθνικὸν
ἡμῶν ἀγῶνα.

« Ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων » δύναται ν' ἀνακράξῃ πᾶς ἐξ ἡμῶν ἀναγινώσκων τὴν ἐπιγραφὴν τῆς παρουσίας διατριβῆς. Ὅσον ἡμῶν τερατώδης καὶ ἐν φαίνεται ἡ σύμπραξις τῶν τέκνων τῆς ἡμετέρας Ρωσίας ἐν τῷ καθ' ἡμῶν ἀγῶνι τοῦ προαιωνίου ἡμῶν ἐχθροῦ ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς ἀρχαῖς τοῦ ὑπερ ἀνεξαρτησίας ἐθνικοῦ ἡμῶν ἀγῶνος, εἶνε γεγονός ἀναμφισβήτητον.

Γνωστὸν ὅτι μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος οἱ Κοζάκοι τῆς Ρωσίας, οἱ τε παρὰ τῷ Δουναβίῳ καὶ τῷ ποταμῷ Δὸν οἰκοῦντες ἀπετέλουν εἶδος τι δημοκρατίας Σδετζ λεγομένης, ἣν ἐκτῆσαντο μετὰ τὴν ἐκουσίαν ἐκπολαί προσαρ-

τησαν αὐτῶν τῷ κράτει τῆς Ρωσίας. Ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου κατὰ τὸ 1707 ἐγένετο ἡ ἀπαρχὴ τῆς παρὰ τοῦ Ρωσικοῦ κράτους ἀνεξαρτησίας τῶν προαιωνίων συνθηκῶν, τούτο δ' ἐγένετο στάσις παρὰ τοῖς Κοζάκοις καὶ δὴ μετανάστευσιν αὐτῶν εἰς Δοβρουτζάν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Νεκράσοβ, (εἶς οὐ καὶ Νεκρασόβτσι ἀπεκλήθησαν) καὶ τὴν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Σουλτάνου καθυπόταξιν αὐτῶν. Φοβηθεῖσα τὸ κίνημα τούτο ἡ Ρωσία ἔπαυσε τότε τὸν διαγωγὸν παραχωρήσασα τοῖς ἐναπομείνανσι τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν προνόμια κ.λ.π. Αἰκατερινὴ ὅμως ἡ Β' ἡ πιστὴ ἐκείνη ὁπαδὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου προδιαγραφέντων ἔσπευσε νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ δὴ μετὰ πληρεστέρως ἐπιτυχίας τὴν αὐτὴν περιστολὴν τῶν προνομίων, καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1774 ἔτους κατὰ βριτὴν διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ Ποτιόμκιν ὁ ὑποστράτηγος Τέκελλη κατέλαβε πᾶσαν τὴν ὑπὸ τῶν Κοζάκων κατεχομένην χώραν καταργήσας τὸ ἐν αὐτῇ δημοκρατικὸν πολίτευμα (Ζαπορόδσκια Σδετζ) καὶ ἀπαντα τὰ δικαιώματα αὐτῶν, μεθ' ὃ οἱ τῶς ἀνεξάρτητοι Κοζάκοι κατετάσσοντο ἤδη ἐν ταῖς σειραῖς τοῦ τακτικοῦ ἵππικοῦ τῆς Ρωσίας. Φυσικῶς τούτο ἠνάγκασε τοὺς τολμηροτέρους, περὶ τὰς 5000 ἀνδρῶν, ν' ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμα τῶν προειρημένων συναδέλφων αὐτῶν καὶ μεταναστεύσουσι κρύφα εἰς Τουρκίαν (εἰς Δοβρουτζάν ὡσαύτως) καὶ ὑποταχθῶσι τῷ Σουλτάνῳ. Βραδύτερον ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν βαθμηδὸν ἀνῆλθεν εἰς 10,000 ψυχῶν, ἕνεκα τῆς ἐξακολουθησάσης ἀποδράσεως τῶν Κοζάκων ἐκ τῶν σειρῶν τοῦ τακτικοῦ ἵππικοῦ. Οὗτοι λοιπὸν οἱ Κοζάκοι κατὰ τὴν ἐν Σκουλενίῳ (1821) γνωστὴν μάχην πρῶτοι ἐρρίφθησαν κατὰ τῶν δυστήνων προμάχων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγενεσίας ἀγωνισθέντες πεισματιώδεστερον καὶ αὐτῶν τῶν Ὀθωμανῶν. Μάτην οἱ κάτοικοι τοῦ Σκουλενίου γενώσκοντες ὅτι οὐχὶ Ὀθωμανοὶ ἀλλὰ ἡμῶς αὐτῶν Ρῶσοι, τέκνα ἐκείνης τῆς ἐθνότητος πρὸς ἣν ἅπας ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχεν ἐστραμμένα τὰ βλέμματα καρδοκῶν ἀρωγῆν, μάτην λέγω ἔσπευσαν νὰ ἐξέλθωσι μετὰ εἰκόνας καὶ λαμπάδων ἱκετεύοντες αὐτοὺς ὅπως χάριν τῆς ἡμετέρας τούλαχιστὸν ἐγκαταλείψωσι τὸ βδελυρὸν ἐκείνο ἔργον! Ἦτο, ὡς γνωστὸν, ἡμέρα τοῦ ἀγίου Πάσχα· ἐν τούτοις οἱ Μοσχοβίται ἐκείνοι ὤρμησαν εἰς τὴν κωμόπολιν δροῦντες καὶ καίοντες τὸ πᾶν, μηδὲ αὐτῶν τῶν γυναικοπαίδων φεισθέντες! Εἰς ἐξ αὐτῶν ἰδίως, ὁ Ὀσιπ Γλατικὴ διεκρίθη ἐπὶ θηριωδίῃ καὶ ὁμότητι, καὶ εἰς ἀνταμοιβὴν προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πασσαῦ μετασχῶν καὶ πολλῶν ἄλλων μαχῶν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν πάλης ἐν ταῖς σειραῖς τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, ἀριστεύσας ἀπανταχοῦ ὡς γνήσιος πρόμαχος τοῦ Ὀσμανισμοῦ.

Μόλις κατὰ τὴν ἐναρκίαν τοῦ μετὰ τῆς Τουρκίας ἀγῶνος τῆς Ρωσίας (1828) οἱ ἐν λόγῳ Κοζάκοι τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ αὐτοῦ Ὀσιπ Γλατικὴ μεταμεληθέντες ἐκλίναν γόνυ ἐνώπιον τοῦ Ἀυτοκράτορος Νικολάου καὶ συνέβαλον μεγάλως τῇ διαβάσει τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ Δουναβίου, δι' ὃ μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀγῶνος ἀπαντες σχεδὸν ἐπέστρεψαν εἰς Ρωσίαν καὶ κατετάχθησαν ἐν ταῖς σειραῖς τοῦ τακτικοῦ ἵππικοῦ, ὃ δὲ περιώνυμος Γλατικὴ προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ. Ἀπέθανε δὲ τῷ 1866 ἐκ χολέρας ἐν τῇ κωμόπολει Ζαλοτονὸς τῆς ἐπαρχίας Αἰκατερινωσλάβ, ἐνῶ καὶ ἄχρι τοῦδε οἰκοῦσι τὰ τέκνα αὐτοῦ. Sit mihi fas audita loqui.

Αἰκατερινωσλάβ τῇ 10 Δεβρίου 1884.

Κ. Α. ΠΑΛΛΙΟΛΟΓΟΣ

Η ΑΚΡΙΒΕΙΑ

ΚΑΙ Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΣΟΥΪΦΤ

Ὑποδηματοποιὸς τοῦ Δουβλίνου ἐπέθυμε διακαῶς ν' ἀποκτήσῃ ὡς πελάτην τὸν διάσημον ΣουΪφτ, καὶ κατώρθωσε νὰ συστηθῇ πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ τραπέζιτου του. Ὁ φιλόσοφος τῷ παρήγγειλεν ἐν ζεύγος ὑποδημάτων.

— Πότε θὰ τὰ ἔχω; ἠρώτησεν.

— Τὸ ἐρχόμενον σάββατον, ἀπάντησεν ὁ ὑποδηματοποιός.

— Προσδιόρισε καλὰ τὴν ἡμέραν καὶ νὰ ἦσαι ἀκριβής.

— Σὰς εὐχαριστῶ, ἐξοχώτατε, ἀπάντησεν ὁ Βαμερὶκ (οὕτως ὠνομάζετο ὁ ὑποδηματοποιός)· δὲν θὰ σὰς κάμω νὰ περιμένετε ἀργότερα ἀπὸ τὸ σάββατον νὰ ἦσθε βέβαιος ὅτι αὐτὴν τὴν ἡμέραν θὰ ἔχετε τὰ ὑποδήματά σας χωρὶς ἄλλο.

Ὁ ὑποδηματοποιὸς ἀνεχώρησεν. Τὰ ὑποδήματα ἦσαν ἔτοιμα τὸ σάββατον, ἀλλ' ὁ Βαμερὶκ, ἔχων ἐπιεισοῦσας ὑποθέσεις τὰ ἐλησμόνησε καὶ τὰ ἔφερε μόνον τὴν ἐσπέραν τῆς δευτέρας.

Ὁ ΣουΪφτ δοκιμάσας τὰ ὑποδήματα τὰ ἦρε τῆς ἀρσεκείας του.

— Κύριε Βαμερὶκ, τῷ εἶπε, δὲν διέψευσε τὰς συστάσεις τῶν φίλων σου, ἀλλὰ μὲ ἔφερε εἰς δύσκολον θέσιν, διότι εἶχον ἀνάγκην νὰ κάμω τὸ σάββατον μίαν σπουδαίαν ἐπίσκεψιν.

— Ἀλήθεια, ἀλήθεια, ἀπάντησεν ὁ Βαμερὶκ, τὰ ὑποδήματα ἦσαν ἔτοιμα ἀπὸ τὸ σάββατον, ἀλλ' ἐλησμόνησα νὰ σὰς τὰ φέρω.

Πρὸς τοὺς λόγους τούτους ὁ ΣουΪφτ ἔρριψε πρὸς τὸν ὑποδηματοποιὸν αὐστηρὸν βλέμμα, μετὰ δὲ ὀλιγόστιμον αἰγῆν τὸν ἠρώτησεν ἂν ἐγνώριζε καλῶς τὴν κηπουρικὴν καθὼς ἐγνώριζε καὶ τὴν τέχνην του.

— Ὅχι, κύριε, ἀπεκρίθη ὁ Βαμερὶκ, ἀλλ' εἶδον εἰς τὴν Ἀγγλίαν πολλοὺς ὄρσιους κήπους.

— Ἐλάτε, εἶπεν ὁ σοφός, νὰ σὰς δειξῶ μερικὰς βελτιώσεις, τὰς ὁποίας ἐπέφερα ἐγὼ εἰς τὸν κήπόν μου.

Καὶ κατέβησαν εἰς τὸν κήπον· αἶφνης ὁ φιλόσοφος ἔκαμιν ἀπότομον κίνημα ὡς νὰ ἐλησμόνησέ τι.

— Πρέπει νὰ ὑπάγω εἰς τὸ σπίτι, εἶπε· περιμένε ἕως ὅτου νὰ ἐπιστρέψω.

Ἐξῆλθε τότε τοῦ κήπου ἐσπευσμένως, ἐκλείσας τὴν θύραν καὶ ἔθεσε τὸ κλειδίον ἐντὸς τῶν θυλακίων του. Ὁ Βαμερὶκ περιφέρεται μέχρι τῆς νυκτός, βλέπων δὲ ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης δὲν ἐπανήρχετο μετέβη πρὸς ἀναζήτησιν του, ἀλλ' εὔρε τὴν θύραν κλειστήν. Ἐκρούσε, προσεκάλεσεν ἐπανειλημμένως ἀλλ' οὐδεμίαν ἀπάντησιν. Παρητήρησε τότε ὅτι ἦτο περιωρισμένος ἐντὸς μεγάλων ὑψηλῶν τοίχων, ἣ δὲ νύξ, νύξ Μαρτίου ἦτο σκοτεινὴ καὶ ψυχρὰ. Τότε ἐβεβιασθῆ ὅτι ἡ θύρα τοῦ κήπου ἐκλείσθη ἀπὸ σκοποῦ.

Οἱ ὑπηρεταὶ τοῦ ΣουΪφτ κατεκλήθησαν κατὰ τὴν συνήθη ὄραν, ἐνῶ ἐκείνος ἠγρύπνει ἐν τῷ γραφείῳ του μέχρι τῆς δευτέρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔκρουσε τὸν κώδωνα, καὶ ἐπαρουσιάσθη εἰς ὑπηρετῆς.

— Ῥοβέρτε, εἶπεν ὁ ΣουΪφτ, αὐτὴν τὴν νύκτα μὲ ἀνησύχησε μεγάλως κρότος ἐρχόμενος ἐκ τοῦ κήπου. Φοβούμαι μήποτε ἐμβήκαν κλέπται εἰς τὸ σπίτι. Ἐξύπνησε καὶ τοὺς ἄλλους ὑπηρετῆς, ἐπιλοθῆτε, καὶ φέρε μου ἕνα φανάρι νὰ καταβῶμεν εἰς τὸν κήπον.

Ὁ ΣουΪφτ ἔλαβε τὸν φανόν, καὶ προηγουμένως ὠδήγησε τοὺς ἐνόπλους ὑπηρετῆς του εἰς τὸν κήπον. Ὁ Βαμερὶκ ἰδὼν τὸ φῶς διηυθύνετο πρὸς αὐτοὺς. Ὅτε ἐπλησίασεν ὁ ΣουΪφτ ἔκραξεν: — Ἴδού ὁ κλέπτης! πυροβολήσατέ τον.

Οἱ ὑπηρεταὶ ἠτομάζοντο νὰ πυροβολήσωσιν, ἀλλ' ὁ δυστυχὴς Βαμερὶκ, ἄρρῶς καὶ τρέμων, ἐγονυπέτησεν ἱκετεύων νὰ τῷ χαρίσωσι τὴν ζωὴν. Ὁ ΣουΪφτ, πλησίασας τὸν φανὸν αὐτοῦ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὑποδηματοποιού, εἶπε μετὰ σοβαρότητος,

— Καλέ, σεῖς εἰσθε, κύριε Βαμερὶκ; πῶς εὐρίσκεσθε ἐδῶ;

— Ἐξοχώτατε... κύριε... ἐφέλλισεν ὁ Βαμερὶκ, δὲν ἐνθυμῆσθε ὅτι μὲ ἀφήσατε ἐδῶ χωρὶς τὸ ἐσπέρα;

— Ἀχ! φίλε μου, εἶπεν ὁ φιλέδικος σοφός, τὸ εἶχον λησιμονῆσαι, καθὼς καὶ σὺ ἐλησμόνησας τὰ ὑποδήματα.

Στραφεὶς εἶτα πρὸς τὸν ὑπηρετῆν του Ῥοβέρτον τὸν διέταξε νὰ δίσῃ εἰς τὸν Βαμερὶκ νὰ πῆ ποτήριά τινα καλοῦ οἴνου καὶ νὰ τὸν συνοδύσῃ μέχρι τῆς οἰκίας του.

ΕΙΣ ΦΙΑΥΠΙΝΟΝ

Τ' κρέμα! τί κρέμα! τὰ 'μάτια ἐκεῖνα
συχνὰ νὰ νυστάζουν, συχνὰ νὰ σφαλοῦν
τὰ 'μάτια ἐκεῖνα ποῦ βταν σὲ βλέπουν
θαρρεῖς πῶς 'μιλοῦν.

Γλυκύτερα 'μάτια ποτέ μου δὲν εἶδα
κ' εἰς ἔπαινον εἶ παρὰ τὸν ἔπαινον
τὸν κόσμον καὶ πάλιν σφοδρῶς ν' ἀγαπήσῃ
ἐν 'μάτια τοιαῦτα ποτέ συναντήσῃ.

Καὶ ἔμεις ἡ γήθησα τὰ 'μάτια σφαλῶ
τὸν ὕπνον ἡ εὐμορφή πολὺ ἀγαπῶ.

1 Ἰανουαρίου 1885.

M.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἰπὸ τοῦ κ. Boucheou-Brandely, γραμματέως
τοῦ Κολλεγίου τῆς Γαλλίας, ἀποσταλέντος ὑπὸ τοῦ
ἐν Γαλλίᾳ ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν καὶ τῶν ἀποικιῶν
εἰς Γαίτι, ὅπως ἐκεῖ μελετήσῃ πάντα τὰ συνδεόμενα
πρὸς τὴν καλλιέργειαν τῶν ὄσπρων ζητήματα, ὑπε-
βλήθη πρώτησι περὶ καλλιέργειας τῶν μαργαριτοφό-
ρων ὄσπρων καθ' ἕν τρόπον καὶ τὰ συνήθη ἐδώδημα
ὄσπρων. Ὁ κ. Boucheou-Brandely, βασιζόμενος ἐπὶ
τοῦ ὅτι τὸ ὄσπρον ἔχει ἐν καὶ μόνον γένος φρονεῖ ὅτι
δύναται οὐ μόνον νὰ συγκρατήσῃ μόνιμον τὴν εὐ-
φορίαν τῶν μερῶν, ἐνθα εὐρίσκονται τὰ ὄσπρων ταῦτα,
ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναγεννήσῃ καὶ νὰ τὰ ὑποβάλλωσιν
εἰς καρποφόρον καλλιέργειαν. Πιστεύει πρὸς τοῦτοις
ὅτι συμμορφούμενοι πρὸς τὰς ἀδηγίας τῆς ἐπιστήμης
καὶ τῆς πείρας δύνανται νὰ δημιουργήσωσιν εἰς τοὺς
τόπους ἐκεῖνους, εἰς τὰς νήσους Τουαμοτοῦ, εἰς Γαίτι,
καὶ ἀλλαχοῦ, διὰ τὴν μεθοδικὴν τῶν μαργαριτοφόρων
ὄσπρων καλλιέργειαν, βιομηχανίαν ἀνάλογον τῆς ὑ-
παρχούσης σήμερον ἐπὶ τῶν Γαλλικῶν ὀκτῶν ὡς
πρὸς τὴν καλλιέργειαν τῶν φαγασίμων ὄσπρων.

Κατὰ τὰς παρατηρήσεις Ἀμερικανοῦ τινος, τὰ
ξύλα κοσίζουσι ἐν Γαλλίᾳ κέντε λεπτὰ αἱ τρεῖς λί-
τραι, ὅσον ἀξίζει ὁ σίτος ἐν Κανσάς. Εἰς καλλιέργη-
τὴς τῆς χώρας ταύτης, ὅστις οὐ ἔκακε τὸν σίτον του,
δὲν οὐκ διεπραττεν ἀνωτέραν μεγαλειτέραν τῆς τοῦ
Γάλλου, ὅστις θερμαίνεται μὲ ξύλα.

Ἀναγινώσκωμεν ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς Κολωνίας. Ὁ
κ. Miles Farr εἰς τῶν πλουσιωτέρων νέων τῆς
Λιθερπούλης ἐτοιχισμένης ἡμέραν τινὰ τοῦ ἔτους
1883 μετὰ τινος ἄλλου νέου ἐπίσης πλουσίου ὅτι
δύναται νὰ διέλθῃ τὰς νύκτας ἐνὸς ὁλοκλήρου ἔτους
ἐν ὑπαίθρῳ. Τὸ στοίχημα ἦτο δέκα χιλιάδες λίραι
στερλίνοι. Ὁ νέος Ἀγγλος ὅπως ἐβισθῆ εἰς τὰς δι-
αφυκτερεύσεις ταύτας καὶ ἀντιση κατὰ τῶν κατα-
στάσεων τοῦ καιροῦ ἐν Ἀγγλίᾳ εἶχε προμηθευθῆ ὅλα
τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν, ἀλεξιδρόχια
ιδιάζοντα, σκεπάσματα καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀλλὰ μικρὸν
χρόνον πρὸ τῶν Χριστουγέννων τοῦ παρελθόντος ἔτους
ἀπώλεσε τὸ στοίχημα ἐκ τυχαίου τινος θλιωῶς παρεμ-
πεσόντος γεγονότος. Πιῶν δηλ. ὀλίγον περισσότερον
οἰνόπνευμα ὅπως ἀντιση κατὰ τοῦ δριμύτος χειμε-
ρινοῦ ψύχους, συνελήφθη ὑπὸ ἀστυνομικοῦ κλητῆρος

καὶ ἐτέθη ὑπὸ κράτησιν ὡς μέθυσος. Ἡ περίπτωσις
αὕτη διήγειρε ζωηρὰν ἰλαρότητα ἐν Λιθερπούλῃ,
ὅλοι δὲ γλευάζουσι τὸν πλούσιον νέον, ὅστις διὰ τῆς
χρυσῆς ἐπιλήρωσε τὸ ἀχόρινον στρώμα τῆς ἀστυ-
νομίας.

Ὁ Ἀλέξανδρος Graham Bell, τὸν ὁποῖον πάν-
τα τὰ Ἀμερικανικὰ δικαστήρια ἀνεκέρησαν τὸν πρῶ-
τον ἐφευρέτην τοῦ τηλεφώνου, ἐκτὸς τοῦ ἀνωτάτου
δικαστηρίου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, τὸ ὁποῖον
ὁμῶς θέλει δικαιώσαι αὐτὸν μετ' ὀλίγον, ὡς καὶ τὰ
ἄλλα, δὲν ἐμεθύσθη ποσῶς ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας του.
Φέρει τὴν τύχην ὡς οὐδαίς, διότι εἶνε μωρὸς πλούσιος
καὶ ἡ ἐφευρέσις του ἐπλούτισεν ὁμοίως πάντα τὰ μέλη
τῆς οἰκογενείας του. Ἀλλ' ὁ Bell διέμενε πάντοτε
ὁ αὐτὸς διάπυρος καὶ φαεινὸς ἐργάτης, ὅπως ἀφωσι-
ωμένος εἰς τὴν ἐπιστήμην, ὡς ἦτον εἰς τὸν καιρὸν
τῆς πτωχείας καὶ τῆς ἀφαιρίας του. Δὲν ἀγαπῶ τὰ
χρήματα διὰ τὰ χρήματα καὶ δὲν ἀνακινεῖ ἐπιχειρή-
σεις. Ὡς πάντες οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες, εἶνε πολὺ
ἀπασχολημένος, ὥστε νὰ ἔχῃ καιρὸν δι' αὐτάς. Ἀλλ'
ἀγαπῶ τὰ ἀντικείμενα, ὅσα προμηθεύουσι τὰ χρήμα-
τα. Ἐν τῇ κατοικίᾳ του θαυμάζει τις παντοῖα ἀντι-
κείμενα τέχνης, καὶ τὰ ἐργαστάσια αὐτοῦ, αἱ συσκευ-
αὶ καὶ ἡ βιβλιοθήκη του εἶνε θαυμασῶς ὀργανωμένα.
Ἀλλὰ καὶ ἀνευ αὐτῶν ὁ ἐφευρέτης ἔα ἦτο εὐτυχής,
καθ' ὅτι μερίζει τὴν εὐδαμονίαν του ἀρ' ἑνὸς μεταξὺ
τῆς οἰκογενείας του, καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνητῶν
ἀφ' ἑτέρου. Ὅταν δὲν ἐργάζεται ἐν τῇ χημείᾳ του,
ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ, ἢ ἐν τῇ σχολῇ τῶν κωραλῶν,
τὴν ὁποῖαν ἱδρύσεν, εὐρίσκεται μετὰ τῆς συζύγου καὶ
τῶν τέκνων του. Ἐκεῖνος ὅστις ἤγαγεν εἰς ἐπιχεί-
ρησιν τὸν τηλεφώνον Bell, εἶνε ὁ Gardiner, G. Hubbard,
πενθερὸς του, ἀνὴρ μεγάλης ἐμπειρίας καὶ ἰκανότητος
ἐν τῇ πράξει, ὅσον ὁ Bell ἐν τῇ θεωρίᾳ.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν τελεγραμμάτων καὶ τηλεγράφων
ἐν Γαλλίᾳ παρίστη κατ' αὐτάς εἰς Ρουὲν εἰς περιερ-
γότερα πειράματα τηλεφωνίας ἀπὸ μεγάλης ἀποστά-
σεως. Ἐπρόκειτο νὰ βεβαιωθῇ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς
μεταξὺ Ρουὲν καὶ Χάδρης, διαστήματος 10 περίπου
χιλιομέτρων, χρήσεως τοῦ τηλεφωνικοῦ σύρματος,
κατὰ τὸ σύστημα τῆς ταυτοχρόνου διχιδιάσεως τοῦ
κ. van Hyssehbarghe.

Τὸ πείραμα ἐντελῶς ἐπέτυχε, καὶ ἐπὶ μίαν ὥραν
ὁ ὑπουργὸς καὶ οἱ συνοδεύοντες αὐτὸν ἐπιστήμονες,
γεροσισιασταί, βουλευταὶ καὶ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι,
ἀντήλλαξαν εὐκρινέστατα συνδιαλέξεις μετὰ τοῦ δι-
μάρχου καὶ ἐπάρχου τῆς Χάδρης καὶ πολλῶν ἄλλων,
οἵτινες εὐρίσκοντο ἐν τῇ κεντρικῇ τηλεγραφίᾳ τῆς
Χάδρης. Τὸ ἀποτέλεσμα ὁμοφώνως ἐκρίθη ἐξόχως
ἐπιτυχόν, καὶ ὁ ὑπουργὸς ἐγκαταλείπων τὸ Ρουὲν
ἀνήγγειλεν ὅτι μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας θέλει παραδοθῆ
ἡ γραμμὴ πρὸς χρῆσιν τοῦ καινοῦ. Νέα αὕτη πρόοδος
σὺν ταῖς ἄλλαις, προσφάτως αἰτίνες ἐπετελέσθησαν
ἐν Γαλλίᾳ, ὡς πρὸς τὸν τηλεφώνον. Τὴν 1 Ἰανουα-
ρίου 1885 ἤρχισαν λειτουργοῦντα ἐν Παρισίῳ τὰ
πρῶτα δημόσια τηλεφωνικὰ γραφεῖα. Κατὰ τὸν αὐτὸν
μῆνα θέλει ἀρχίσῃ ἡ μεταξὺ Ρουὲν—Χάδρης συγ-
κοινωνία.